

De natuur van de Veer- en Waarderpolder in 2007



Inhoudsopgave

Inleiding	5
Onderzoeksmethoden	6
De onderzoeksterreinen	9
Onderzoeksresultaten.....	10
De natuurkaarten en aanbevelingen	27
Conclusies	31
Beheerssuggesties	32
Bijlage 1 Verspreidingskaarten broedvogels	34
Bijlage 2 Verslag vleermuisonderzoek.....	38
Literatuur	40
Colofon	41

Inleiding

In opdracht van het Recreatieschap Spaarnwoude is er in 2006 onderzoek verricht naar de natuurlijke kwaliteiten van de Waarder- en Veerpolder ten oosten van Haarlem. Natuuraspecten die zijn bekeken betreffen flora en vegetatie, vogels, amfibieën, kleine landzoogdieren, vleermuizen, dagvlinders, libellen en sprinkhanen. Het weer tijdens het veldseizoen in 2006 was uitzonderlijk. Juli was de warmste maand ooit en de daarop volgende augustusmaand de koelste en natste. Vooral dat laatste heeft het sprinkhanenonderzoek ernstig gehinderd. Op verzoek van het recreatieschap is extra aandacht besteed aan de natuur van de oeverlanden van de Veerplas en het Vuilrak, een voormalige kreek in het oude veenslagenlandschap, thans gelegen in de Waarderpolder. Hierover is tussentijds gerapporteerd (Kruijsen, 2006). De belangrijkste resultaten ervan zullen ook in dit verslag worden gepubliceerd om zodoende in één verslag een compleet beeld van de natuur te verkrijgen. Het onderzoek strekt zich ook uit over 2007 voor het doen van aanvullende waarnemingen.

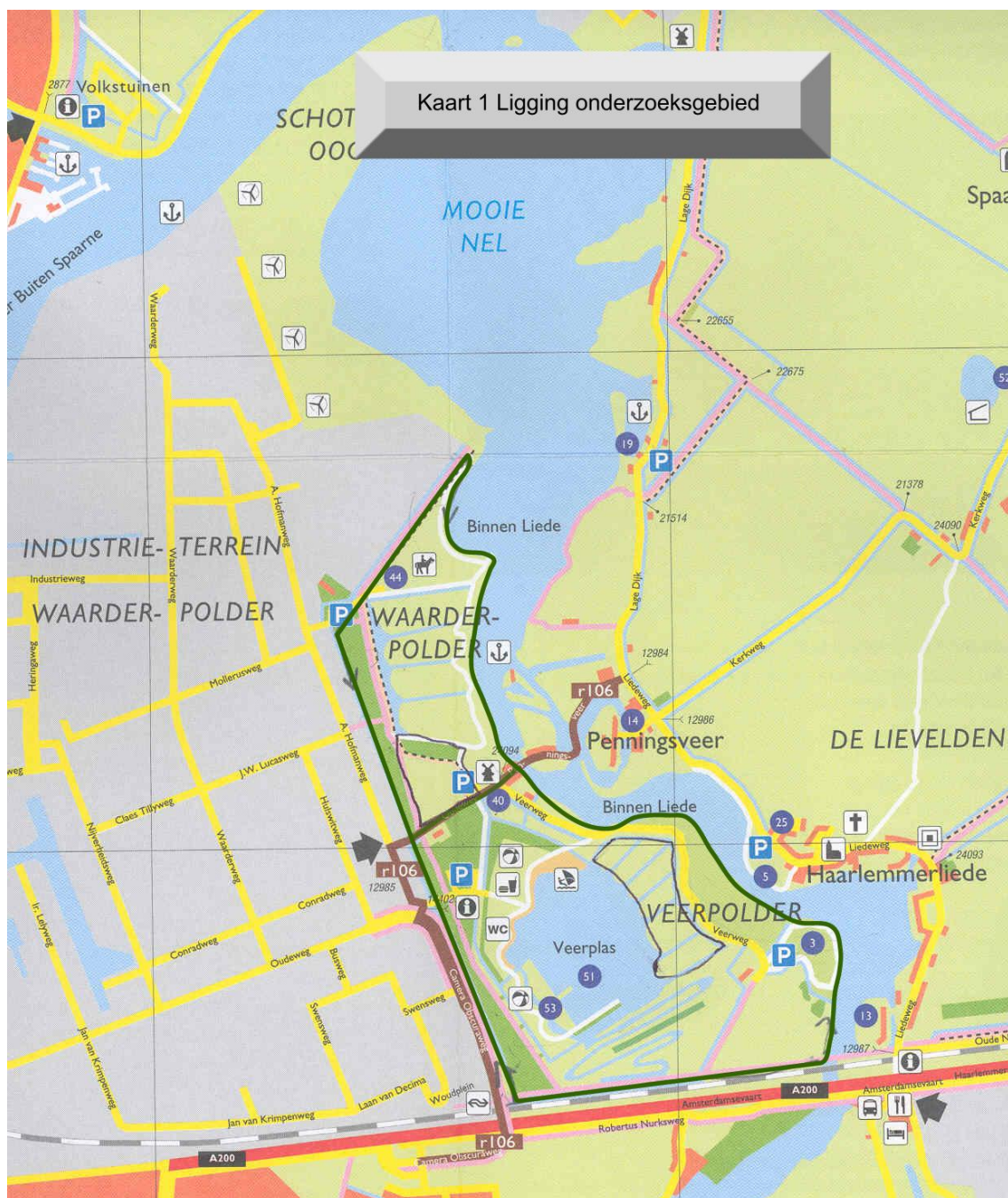
Het voor u liggende eindverslag geeft een overzicht van de resultaten van de onderzochte natuuraspecten in de gehele Veer- en Waarderpolder met als belangrijkste resultaat een natuurkaart van beide polders. Daarnaast wordt ingegaan op beheersmaatregelen van een aantal potentieel waardevolle terreindelen. Tot slot wordt aandacht besteed aan monitoringonderzoek gericht op beheersevaluatie.

Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek is verricht door Ecologisch Adviesbureau B.Kruijsen te Santpoort-Noord met medewerking van Mark Kuiper (kleine zoogdieren) en Jaco Diemeer (amfibieën en vleermuizen). Dirk Tanger leverde aanvullende vogelgegevens van de Veerplas. Het meeste veldonderzoek is uitgevoerd in de periode april – september 2006. Bij het eigen veldwerk zijn beide polders een aantal malen in de zomerperiode van 2006 volledig doorkruist. Een enkel particulier terrein kon niet worden bezocht. De Veerplas is vanaf de oeverzone onderzocht. In 2007 is beperkt aanvullend onderzoek verricht in de polders. Naast het veldwerk is dankbaar gebruik gemaakt van een vrij recente provinciale natuurinventarisatie met daarbij veel gegevens over broedvogels en flora/vegetatie (PNI, 2001).

Het eigen veldwerk waarbij meerdere natuuraspecten (vogels, planten, insecten) tegelijk zijn uitgevoerd vond plaats op 17 mei, 2 juni, 13,18,20 en 21 juli, 7,11 en 12 september 2006. In de maand augustus kon er geen veldonderzoek plaatsvinden als gevolg van de bijzonder natte weersomstandigheden gedurende de gehele maand.

Kaart 1 toont de omgrenzing van het gehele onderzoeksgebied.



flora

Naast de provinciale gegevens zijn er op kaarten aantekeningen gemaakt over het voorkomen van minder algemene soorten, waardevolle vegetaties en is er een vegetatiekartering uitgevoerd met het oog op het maken van de natuurkaart, een soort van ecotopenkaart waarbij de vegetatie(structuur) een belangrijk onderdeel uitmaakt.

broedvogels en pleisterende vogels

Een belangrijke bron van informatie over het voorkomen van broedvogels is afkomstig van bestaande natuurgegevens van de provincie NH (Provinciale Natuur Informatie, 2001). Aanvullend zijn tijdens het overige onderzoek alle vogelwaarnemingen van zowel territoriaal gedrag (broedvogels) als pleisterende vogels op kaart vastgelegd. Een steekproef naar het voorkomen van pleisterende vogels op en bij de Veerplas tijdens de trekperiodes is uitgevoerd op 11 september 2006 en 16 april 2007. Aanvullende gegevens over pleisterende vogels bij de Veerplas zijn door Dirk Tanger verstrekt. Hij onderzoekt de Veerplas geregeld op het voorkomen van pleisterende vogels.

insecten

In mei, juni, juli en september is er op één of meer dagen de insectenfauna onderzocht. Door het uitvallen van augustus als onderzoeksmaand is er een niet-volledig beeld van de sprinkhanenfauna ontstaan. Desondanks konden er in juli en begin september diverse waarnemingen worden verricht. Bij het insectenonderzoek zijn alle waarnemingen van dagvlinders, dagactieve nachtvlinders, libellen en sprinkhanen op kaart vastgelegd. De onderzoeksdagen zijn zó gekozen dat de trefkans groot was door de gunstige weersomstandigheden (droog, zonnig, meer dan 15 graden Celsius en weinig wind). Bij het sprinkhanenonderzoek is ook gebruik gemaakt van een bat-detector.

amfibieën

Dit onderzoek is uitgevoerd door Jaco Diemeer. Het amfibieënonderzoek bestond uit twee methodes. Tijdens het veldwerk van vleermuizen zijn er in beide polders 's avonds waarnemingen van roepende amfibieën op kaart vastgelegd. Op een twaalfstal locaties (zie Kaart onderzoekslocaties vleermuizen in hoofdstuk Onderzoeksresultaten) met natte milieus zijn er in sloten en brede wateren met een schepnet pogingen ondernomen om amfibieënlarven te vangen.

kleine landzoogdieren en vleermuizen

Om een beeld te krijgen van de populaties van kleine landzoogdieren zijn beide polders in week 39 (eind september) van 2006 onderzocht met life-traps van het type Longworth. De vallen werden geplaatst op 23 september 2006 en werden prebait gezet. Vanaf 25 tot en met 28 september is gevangen. De vallen zijn tweemaal per dag gecontroleerd. Het najaar is een gunstige tijd voor dit type onderzoek, omdat de populaties dan op zijn grootst zijn. Er werden tien rijtjes met elk tien vallen geplaatst op locaties die veelbelovend leken voor kleine zoogdieren. Bij de keuze van de locaties is vooral gelet op de vochtigheid en kruidachtige/rietachtige begroeiing. De grootste soortenrijkdom en de grootste kans op schaarsere soorten worden verwacht in vochtige en dichtbegroeide terreinen. Bij de schaarsere soorten kan men denken aan de Waterspitsmuis en de Europees beschermde Noordse woelmuis, die elders in het recreatiegebied in vergelijkbare milieus voorkomt. Het onderzoek is uitgevoerd door Mark Kuiper.

Naast het onderzoek kleine landzoogdieren is er in 2006 onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van jagende vleermuizen¹. Dit onderzoek is uitgevoerd door Jaco Diemeer.

Het gebied is goed ontsloten door fietspaden, daarom is het veldwerk grotendeels per fiets gedaan waardoor op één avond meerdere locaties bezocht konden worden. Op een twaalfstal (van tevoren op kaart aangegeven) locaties werd geluisterd naar vliegende vleermuizen. Maar ook al fietsend tussen de verschillende punten werd geluisterd naar overvliegende vleermuizen. Hierbij werd gebruik gemaakt van een ultrasoondetector, ofwel batdetector, die de hoogfrequente geluiden van vliegende vleermuizen voor het menselijk oor hoorbaar maakt. De detector werd tijdens het luisteren steeds wisselend op verschillende frequenties ingesteld, voornamelijk tussen 20 en 40 kHz. De grotere soorten zoals de Laatvlieger brengen namelijk een laagfrequenter signaal voort dan de kleinere soorten zoals de dwergvleermuizen. Zichtwaarnemingen waren schaars, en bovendien van beperkte waarde (zeer kort te zien, "grote soort", "kleine soort"). Anders dan bij zingende vogels, die meestal een vaste zangpost hebben en vaak goed zichtbaar zijn, komen vleermuizen soms onverwacht aanvliegen en zijn dan snel weer verdwenen. In dergelijke gevallen

¹ Omdat er in de polders geen gebouwen of oude bomen aanwezig zijn, werd onderzoek naar vleermuiskolonies niet zinvol geacht.

is het niet goed mogelijk om deze “geluidsflarden” goed te kunnen plaatsen. De waarnemingen werden ingetekend op kaart. Het gebied is vanaf juni tot in september vier maal bezocht. De onderzoeksrondte duurde telkens twee uur. De eerste en derde ronde werd “tegen de klok in” afgewerkt, de tweede en vierde ronde “met de klok mee”. De bedoeling hiervan was om enige spreiding te krijgen in de vroeg- en laatvliegende soorten. Zo vliegt de Rosse vleermuis (de “vroegvlieger”) al vlak na zonsondergang, maar de Watervleermuis pas in volledige duisternis. Het onderzoek stond gepland voor de maanden mei tot en met augustus. Door omstandigheden zijn de onderzoeksdata iets verschoven. Het onderzoek is uitgevoerd op 5 juni, 2 juli, 5 augustus en nogal laat op 21 september. Het laatste had o.a. te maken met de zeer natte augustusmaand.



De onderzoeksterreinen

De Waarderpolder is een restant van eertijds grotere polder de Waard die nu grotendeels bebouwd is met de gebouwen van het Haarlemse industrieterrein de Waarderpolder. Het zuidelijke deel maakte vroeger onderdeel uit van de Veerpolder. Zie kaart 2 op de vorige bladzijde (Bron: Topografische Dienst, 1992). De huidige “polder” is een langgerekt open restant bestaande uit hooi- en graaslanden doorsneden door sloten en een noord-zuid georiënteerd breed water. Aan de westzijde vormt een ruige groenstrook de grens met het industriegebied. Het terrein van een rioolwaterzuiveringsinstallatie vormt de noordwestelijke grens. Het brede water de Binnen Liede, een oude afwatering van de Haarlemmermeer vormt de oostgrens. Aan de zuidkant gaat het gebied over in de open Veerpolder. Aan de noordzijde bevindt zich een manege met diverse paardenweides. Ruigte- en rietvegetaties komen veel voor in het gebied, Graslanden domineren in het centrale deel. Ruigten en riet zien we ook in het zogenaamde **Vuilrak**, een oud kreekrestant (zie ook Kaart 2 voor de oorspronkelijke ligging), Het gebied is met wandel- en fietspaden goed ontsloten voor de recreanten. Op de grens met de Veerpolder bevindt zich een smalle autoweg.



Het Vuilrak. Natte ruigtevegetaties prevaleren, aan de oostzijde een enkele Schietwilg
Foto Ben Kruijsen 13 juli 2006

De Veerpolder is enkele decennia geleden na herinrichting ingrijpend veranderd van open kleipolder in een open recreatiegebied met een grote recreatieplas met grazige, tamelijke ruige oeverlanden aan de oostzijde, aan de zuidzijde uitgestrekte rietvelden in en langs een slingerende sloot en speel- en recreatieweides aan de westzijde. Het gebied is aan de buitenrand ontsloten door fiets- en wandel paden. Aan de noord(oost)zijde loopt een doodlopende autoweg, de Veerweg. Langs de Binnen Liede en aan de zuidzijde begrensd door de spoorlijn Haarlem-Amsterdam ligt het natuurgebied Oeverlanden aan de Liede in beheer bij Landschap Noord-Holland. Dit gebied wordt gekarakteriseerd door uitgestrekte rietlanden, ruigten, open braamstruweel en bos. In een centraal deel komen zeldzame schraallandvegetaties voor. Deze worden jaarlijks gemaaid. De oostelijke oeverlanden van de Veerplas worden door een kleine kudde pony's begraaasd. Aan de westzijde van het gebied liggen bosjes en terreinverhogingen met ruigtevegetaties.

Onderzoeksresultaten

flora

De flora van de Waarderpolder is op een enkele locatie na weinig interessant. Soorten van voedselrijke bodem overheersen. Dit heeft alles te maken met de van oorsprong voedselrijke kleibodem. Op drogere bodem domineren soorten als Echte witbol en Engels raaigras. Op natte plaatsen Riet, Rietgras, Liesgras, Mannagras (vaak in greppels), Harig wilgenroosje, Grote brandnetel, Kruldistel, Haagwinde, Kleefkruid en in graslanden met verdichte bodem Geknikte vossenstaart. Als helofyt (in het water staande hoogopschietende planten) vaak Riet, Heen, Liesgras en Brede lisdodde. Ridderzuring zien we bij uitstek veel op grazige plaatsen waar paardenbegrazing wordt toegepast, bijv. in de centrale graslanden behorende bij de manege. De brede rietkraag langs de Binnen Liede is opvallend kruidenrijk van karakter. Een grasland met interessante natuurlijke potenties is het graslandperceel direct grenzend aan de noordzijde van het Vuilrak. Zie voor de ligging ervan Kaart 3. Dit is een redelijk kruidenrijk grasland met een matig voedselrijk karakter. Onderstaande Tansley-vegetatieopname geeft hier een beeld van:

Reukgras, Moeraszegge en Echte witbol – abundant

Pitrus, Kruipende boterbloem, Pinksterbloem – frequent

Gewone paardebloem, Liesgras, Tweerijge zegge, Gewone zegge, Scherpe boterbloem – lokaal frequent

Echte koekoeksbloem, Hondsdraf, Geknikte vossenstaart, Gewone hoornbloem, Veldzuring – hier en daar.

Dit grasland wordt beheerd als hooiland met nabeweidning door paarden. De begrazingsdruk is te hoog. Als aangepast beheer wordt voorgesteld jaarlijks eind september maaibeheer toe te passen. Het maaisel dient te worden verwijderd. Het is geschikt als aanvullend voer voor de manegepaarden. Begrazing wordt daarna niet meer toegepast. De overige hooi-/graslandjes gelegen tussen het betreffende terrein en de manege dragen ook botanische potenties in zich (Kaart 3) maar deze zijn minder hoog dan het meeste zuidelijke terreindeel en kunnen derhalve als grasland voor manegepaarden blijven functioneren.

Het Vuilrak is een kreekrestant van het oude voormalige veenslagenlandschap (zie de foto op de vorige blz). Er komen

vooral ruigtevegetaties voor. Aan de oostzijde bevinden zich enkele hoogopgaande schietwilgen. De botanische kwaliteiten en potenties zijn beperkt. Geen van de aangetroffen planten- en diersoorten heeft een beschermde status.

De verspreiding van de vegetatiestructuren komt goed naar voren in de natuurkaart van de Waarderpolder (Kaart elders in dit verslag).



Botanisch waardevol, vochtig hooi-/grasland grenzend aan het Vuilrak. Foto Ben Kruijsen 17 mei 2006



Kaart 3. Waardevolle vegetaties in de Waarderpolder in 2006

Ook de Veerpolder is in hoofdzaak voedselrijk van karakter. Evenals in de Waarderpolder overheersen ruigtes en vegetaties met hoogopschietende kruiden. Begraasde graslanden herbergen een lagere, in de regel, weinig soortenrijke graslandvegetatie. De Veerpolder kent een aantal interessante botanische milieus die hieronder worden behandeld (Kaart 4). In de eerste plaats het Landje van Visser. Dit in het recente verleden begraasde landje langs de Liede herbergt (nog) een waardevolle kruidenvegetatie met o.a. soorten als de beschermde soort **Rietorchis**, Echt duizendguldenkruid, Waterkruiskruid e.a. Deze gegevens zijn gebaseerd op een hogere planteninventarisatie door Jaco Diemeer in 2005 en eigen waarnemingen vanaf de rand. In 2006 kreeg de auteur van de huidige pachteres van dit landje geen toestemming het terreintje te bezoeken. Voor zijn overlijden werd door de heer Visser hier winterbegrazing door een aantal kleine pony's toegepast. Dit heeft geleid tot de hiervoor genoemde belangrijke natuurwaarde. Anno 2006 begint het terrein bij gebrek aan beheer te verruigen. Gezien de hoge natuurpotenties van dit terrein wordt voorgesteld hier weer een beheer te introduceren. Naast winterbegrazing door 5 pony's wordt voorgesteld de natte delen aanvullend te maaien met een bosmaaier en het maaisel af te voeren. Dit biedt in de natte delen dan weer kansen voor de ontwikkeling van Dotterbloemgrasland.



Rechts op de foto het Landje van Visser in het voorjaar. In de zomer groeit het landje dicht met hoge grassen, Groot hoefblad en andere ruigtekruiden. Op de voorgrond een sloot met een rijke waterplanten- en oeevervegetatie. Foto Ben Kruijsen 2 juni 2006

Langs het fietspad van de Veerweg in het noordelijke deel van de polder is **een sloot met een soortenrijke water- en oeevervegetatie** met soorten als Kikkerbeet, sterrekroos, Watermunt, Zwanenbloem (beschermde soort!) en lokaal zelfs Krabbescheer (zo-deel) en in de oever plaatselijk Echte koekoeksbloem. Bij slootschoning dient men kleinschalig te werk te gaan. De oeverzones kunnen in het najaar worden gemaaid en het maaisel afgevoerd.

De Veerpolder kent nog diverse andere waardevolle vegetatiezones.

In **het zuidwestelijke deel van de Veerpolder** ("bermen fietspad" en "gebied met lage kruidenrijke vegetaties") zien we in plaats van kleibodems een bodem met een zavelig karakter. Op sommige

plaatsen vinden we bijzondere planten zoals Fraai duizendguldenkruid en **Rietorchis** (zie rode ster). De **Bermen langs het fietspad** blijken in augustus/begin september te worden gemaaid en geklepeld. Dit heeft negatieve effecten op de plaatselijke kruidenvegetaties. Zo worden in vruchtdragende rietorchissen in een te vroeg stadium afgemaaid en het maaisel laat men liggen. Voorgesteld wordt het maaibeheer uit te stellen tot eind september en het maaisel af te voeren. In het **Gebied met lage kruidenrijke vegetaties** kan Fraai duizendguldenkruid zich goed handhaven. Een rietorchispopulatie aan de oever van de Veerplas (zie rode ster). Deze laatste bleek begin september grotendeels afgemaaid. Het maaibeheer is vooral gericht op een graslandbeheer ten dienste van de recreant. Een minder intensief maaibeheer met name langs de oeverzones van kleine wateren en de Veerplas.incl. afvoer van het maaisel is aan te bevelen. Dit zal de toch al gevarieerde libellenfauna in de kleine (heldere!) wateren een positieve impuls geven. natuurterrein!

In het noordwesten zien we op kleine schaal enkele waardevolle oevervegetaties met langs een sloot veel Waterkruiskruid en ten westen daarvan met Moeraszoutgras, Moerasandoorn, Kleine waterpepe, Wolfspoot, Valse voszegge, Padderus, Moeraswalstro en in het water een vegetatie met Lidsteng.

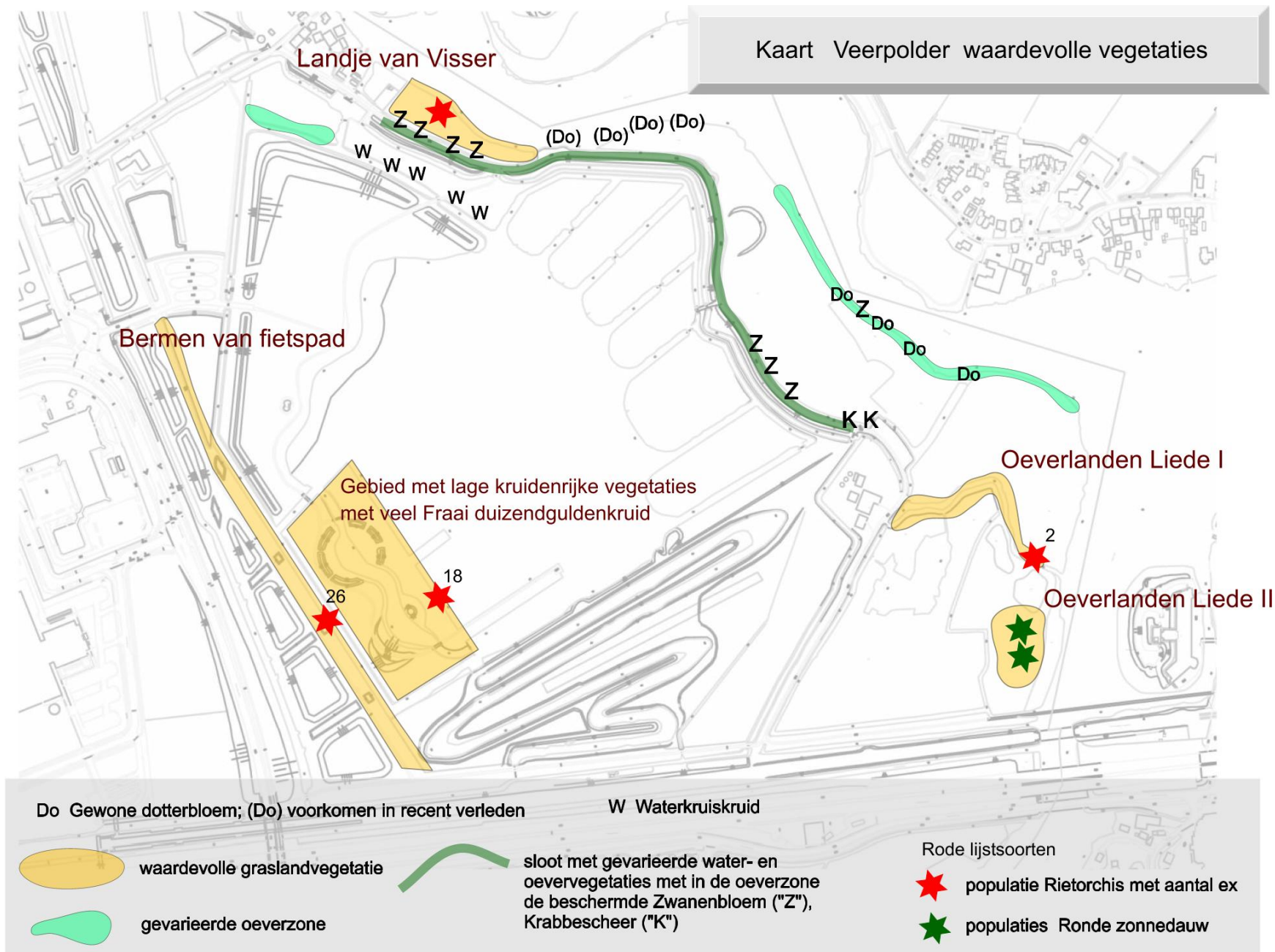
Langs de Binnen Liede komt een gevarieerde oevervegetatie voor met o.a. hier en daar Gewone Dotterbloemen en een enkele Zwanenbloem, een beschermde soort. Een aantal jaren heeft de auteur nog een uitgebreide Dotterbloemgraslandvegetatie waargenomen langs de Binnen Liede (zie kaart "(Do)"). Deze vegetaties zijn kennelijk door het dichtgroeien met riet sterk afgenomen. Een beheer van jaarlijks maaien en afvoeren in de potentieel meest interessante delen van de oever kan deze waardevolle vegetaties weer laten ontwikkelen.

Oeverlanden van de Liede I en II is een bijzonder gebied in beheer bij Landschap NH. Het gebied kent natuurwaarden die ronduit zeldzaam zijn in de regio Zuid-Kennemerland. In gebied Liede I zien we langs een sloot planten als Poelruit, Kamgras en Rietorchis, een uiting van een minder voedselrijke en venige bodem. De sloot is helder, herbergt waterplanten en kent een gevarieerde libellenfauna. Liede II wordt gekenmerkt door schraalland, waarbij Veenpluis domineert en het gebied wit kleurt in juli. Daarnaast komen er bijzondere veenplanten voor als Veenpluis, Ronde zonnedauw, veenmossen, Cranberry en Zompzegge. Het gebied wordt jaarlijks gemaaid. De Bruine kiekendief broedt in het natuurgebied in het uitgestrekte rietveld.



*Oeverlanden aan de Liede met opvallende Veenpluisvegetaties.
Foto Ben Kruijsen, 2 juni 2006.*

Op de Kaarten 3 en 4, respectievelijk Waarderpolder en Veerpolder, staat de verspreiding van waardevolle vegetaties en bijzondere plantensoorten.



Kaart 4 Waardevolle vegetaties en planten in de Veerpolder in 2006



*Krabbscheervegetatie in de sloot langs de Veerweg aan de oostzijde van de Veerplas.
Foto Ben Kruijsen 21 juli 2006*

vogels

De broedvogelbevolking van beide onderzoeksterreinen bestaat in hoofdlijnen uit vier groepen:

vogels van riet en ruigtes, water- en moerasvogels, weidevogels en bos-/parkvogels. De pleisterende vogels zijn vooral watervogels en vogels gebonden aan graslanden. Hieronder wordt ingegaan op de genoemde groepen. In Bijlage 1 staan alle verspreidingskaarten van broedvogels op grond van provinciaal onderzoek aangevuld met eigen waarnemingen.

vogels van riet en ruigte

Bijlage 1 Kaarten Rietzanger- en Roerdomp-groep

Deze groep is in het onderzoeksgebied goed vertegenwoordigd. Zoals blijkt uit de provinciale broedvogelinventarisaties (PNI, 2001) is de Rietzanger de belangrijkste exponent van deze groep gevolgd door de Kleine Karekiet en de Rietgors. Bijzonder is het voorkomen van de Bruine kiekendief in het natuurgebied Oeverlanden aan de Liede. De ontoegankelijkheid van het terrein en de omvang van de rietvelden spelen hier een positieve rol in. Tijdens het veldwerk in 2006 is ook de Sprinkhaanzanger met een territorium aan de zuidwestrand van de Veerpolder waargenomen. In het Vuilrak zijn in 2006 enkele territoria van de Bosrietzanger vastgesteld.

water- en moerasvogels

Tot de moerasvogels die in het onderzoeksgebied broeden behoren: Kuifeend, Nijlgans en misschien ook de Wintertaling.

weidevogels

Bijlage 1 Kaarten Veldleeuwerik- en Grutto-groep

De weidevogels komen in hoofdzaak voor in de begraasde oeverlanden aan de oostkant van de Veerplas. De Kievit is er veruit de meest voorkomende soort. De Grutto, een kritische weidevogelsoort, komt met een enkel broedpaar voor. Met de Grutto gaat het slecht in ons land. De populaties lopen gestaag achteruit. De soort staat daarom op de Rode lijst. Ook in 2006 zijn enkele territoria van de soort in de oeverlanden waargenomen. De andere kritische weidevogelsoort, de Tureluur, komt met een beperkt aantal territoria in de oeverlanden voor. Ook deze soort staat op de Rode lijst. Grutto en Tureluur staan te boek als Gevoelige soorten. De Krakeend wordt ook gerekend tot de weidevogels. De soort heeft diverse territoria rond de Veerplas en is in ons land sterk in opmars in het veenweidegebied.

bos-/parkvogels

In de struweel- en bosrijke zones in het onderzoeksgebied treffen we algemene broedvogelsoorten van bos en park aan. Hiertoe behoren Merel, Roodborst, Kool- en Pimpelmees, Winterkoning, Tuinfluiter, Zwartkop en op een enkele locatie de Nachtegaal. Het betreft algemeen in ons land voorkomende soorten met uitzondering van de minder algemene Nachtegaal die wel elders in het recreatiegebied Spaarnwoude opmerkelijke dichtheden bereikt.

Alle hiervoor genoemde vogelsoorten zijn algemeen beschermd in ons land.

pleisterende vogels

De Veerpolder is gedurende het gehele jaar een belangrijk gebied voor pleisterende vogels. Naast de plas zijn ook de oeverlanden aan de oostzijde en dan met ook met name de oeverzone met de plas van veel betekenis. Soorten die er regelmatig komen pleisteren en foerageren zijn Grauwe ganzen, Canadese ganzen, gekweekte ganzen, Nijlgans, Krakeend, Slobeend, Wintertaling, Kuifeend, Wilde eend, Smient (in de winter), Aalscholver, Meerkoet, Lepelaar, Witgat, Groenpootruiter, Tureluur, Grutto, Watersnip en meeuwen als Stormmeeuw, Kokmeeuw, Kleine mantelmeeuw en Zilvermeeuw. Onderstaande tabel geeft een impressie van de pleisterende vogels op 10 oktober 2006.

**Tabel Inventarisatie pleisterende vogels
oeverlanden en de Veerplas op 10 okt. 2006**

door Ben Kruijsen

	perceel met toegangshek halverwege	perceel ten zuiden hiervan	volgende perceel	sloot tussen 2 percelen	het meer	op palen langs oever
Nijlgans	7					
Canadese gans	1					
witte gans	10					
Watersnip	12	9				
Brandgans			1			
Meerkoet			11			
Wintertaling				1	6	
Smient					117	
Slobeend					11	
Kuifeend					21	
Wilde eend					5	
Krakeend					8	
Aalscholver						48
Kokmeeuw						tientallen
Zilvermeeuw						1

In de Waarderpolder kunnen regelmatig groepen Grauwe ganzen worden gesignaleerd op de centraal gelegen graslandpercelen.



*In een sloot tussen de oeverlandjes: foeragerende lepelaars. Waarschijnlijk zijn dit de exemplaren die in 2006 hebben gebroed langs de Liede.
Foto Ben Kruijsen 6 juni 2006*

amfibieën en reptielen

Voor de onderzoekslocaties zie het kaartje bij de resultaten van het vleermuizenonderzoek. Op 5 juni werd om 23.16 een Meerkikker (*Rana ridibunda*) gehoord nabij de zuidelijke oever van de Binnen Liede. Om 23.23 diverse Meerkikkers bij Penningsveer. Om 23.42 veel Meerkikkers in een sloot aan de noordoostkant van de polder. Tussen 23.49 en 0.21 enkele Meerkikkers aan de westrand roepend.

Op 2 juli werden om 23.03 enkele Bastaardkikkers (*Rana esculenta*) en Meerkikkers gehoord, ten noorden van de Veerplas. Om 23.23 eveneens enkele Bastaard- en Meerkikkers, gehoord nabij de noordwestelijke sloot. Om 23.52 diverse Meerkikkers ter plaatse van de oeverlandjes van de Veerplas.

Op 5 augustus werden geen roepende kikkers meer gehoord. Wel af en toe een plons, vermoedelijk van een groene kikker.

Op 21 september werden eveneens geen roepende kikkers meer gehoord.

Op 18 september is overdag geschept naar larven en kikkervisjes van amfibieën, met name van Groene kikker en Kleine watersalamander. Dit is gebeurd op 12 locaties, van noord naar zuid. Op elke locatie (elke sloot) werd minstens tweemaal geschept. Larven werden niet aangetroffen.

Uit het onderzoek blijkt dat twee kikkersoorten algemeen voorkomen: de Bastaardkikker en de Meerkikker. Dit zijn algemeen voorkomende kikkers in poldergebieden in ons land. Soorten die we in het onderzoeksgebied verder kunnen verwachten zijn de algemeen in Noord-Holland voorkomende Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander. Mogelijk dat de Rugstreeppad af en toe als zwerver voorkomt, maar een populatie is in de Veer- en Waarderpolder niet aangetroffen of te verwachten. Alle inheemse amfibiesoorten zijn algemeen beschermd volgens de Flora- en faunawet.

De enige reptielensoort die eventueel in het onderzoeksgebied als zwerver is te verwachten is de Ringslang. De soort is tijdens het onderzoek niet waargenomen. Er zijn ook géén waarnemingen uit het recente verleden bekend.



*Bastaardkikker in een sloot in de Waarderpolder.
Foto Ben Kruijsen 17 mei 2006*

insecten

In Tabel 1 staat een opsomming van alle waarnemingen van vlinders, libellen en sprinkhanen in het onderzoeksgebied.

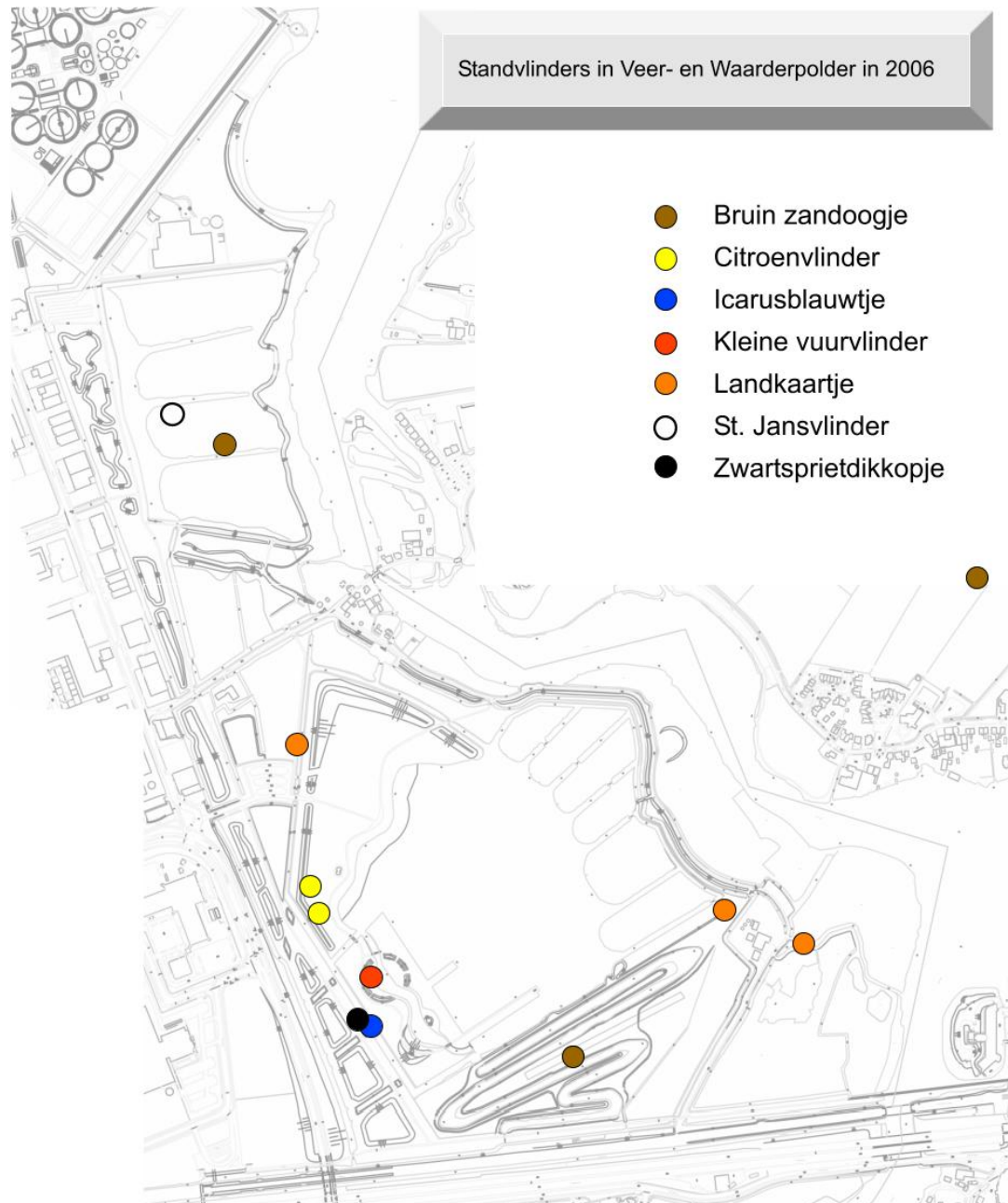
Tabel 1 Vlinders en libellen in Veer- en Waarderpolder in 2006

standvlinder groen gemarkeerd

gebied		Veerpolder			Waarderpolder		
vlinders		2 juni	18,20,21 juli	11,12 sept.	17 mei	13 juli	7 sept
Atalanta	trekvlinder		1	1		3	1
Bruin zandoogje	standvlinder		2			1	
Citroenvlinder	standvlinder	2					
Dagpauwoog	nomadisch	1	5	1	3	2	
Gamma-uil	trekvlinder	2	3		1	2	
Gehakkelde aurelia	nomadisch			1		1	
Groot koolwitje	nomadisch			1			
Icarusblauwtje	standvlinder		1				
Klein geaderd witje	nomadisch	4	1	3	7	1	
Klein koolwitje	nomadisch	5	29	6	28	12	6
Kleine vos	nomadisch		2		2	1	
Kleine vuurvlinder	standvlinder			2			
Landkaartje	standvlinder		1	1			
St. Jansvlinder	standvlinder				1		
Zwartsprietdikkopje	standvlinder		2				
libellen							
waterjuffers (Zygoptera)							
Azuurwaterjuffer			4			2	
Houtpantserjuffer			1	5			
Kleine roodoogjuffer			25				
Lantaarntje		29	47	7	4	5	5
Variabele waterjuffer		2					
Watersnuffel			1	2			
echte libellen (Anisoptera)							
Blauwe glazenmaker				1			
Bruinrode heidelibel				5			
Gewone oeverlibel			19			16	
Grote keizerlibel			1			3	
Paardenbijter				12			10
Steenrode heidelibel				2			
Vroege glazenmaker			1			1	

dagvlinders en dagactieve nachtvlinders

Er zijn in totaal 15 soorten vlinders waargenomen. Twee daarvan worden gerekend tot de dagactieve nachtvlinders: de St. Jansvlinder en de Gamma-uil. De kwaliteit van de natuurlijke milieus kan het best worden afgeleid uit de aanwezigheid van de standvlinders (Tabel 1, 2^e kolom). Er zijn in totaal 7 soorten standvlinders waargenomen. Het aantal waarnemingen is beperkt tot 1 of 2 exemplaren. Op kaart 5 staan de waarnemingen van de standvlinders aangegeven.



Kaart 5 Verspreiding van standvlinders in het onderzoeksgebied.

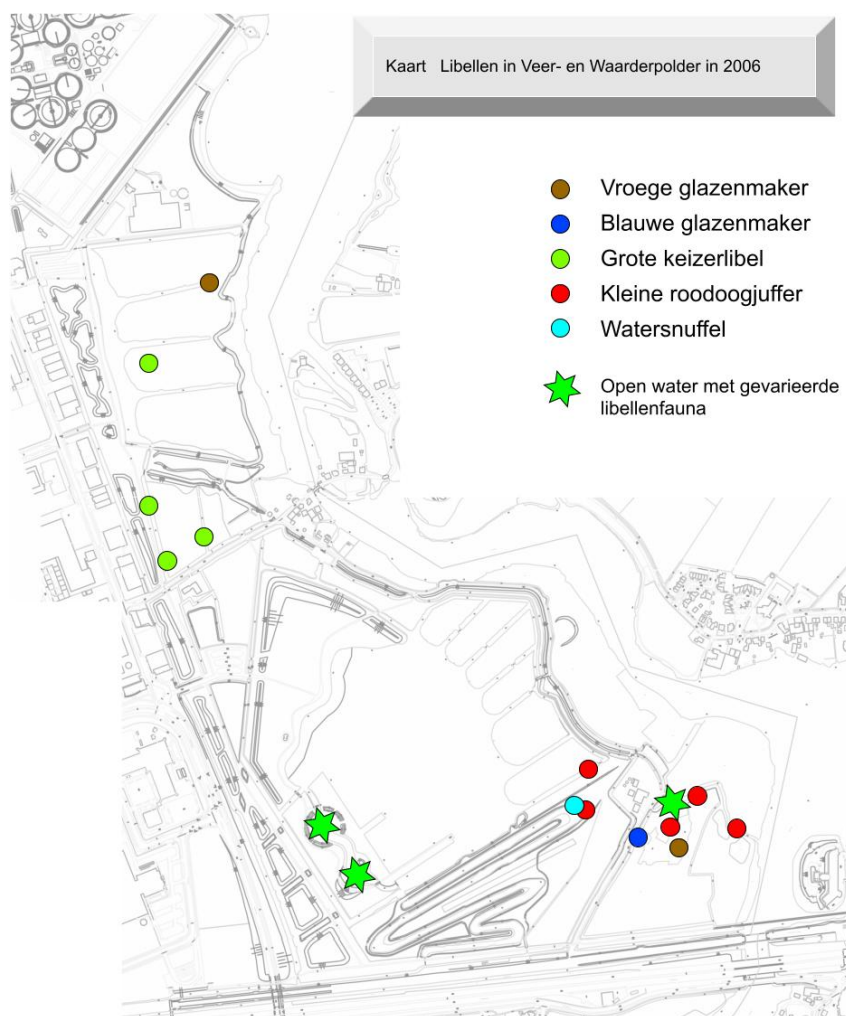
libellen

Er zijn 13 soorten libellen waargenomen. Naar mag worden aangenomen planten de meeste soorten zich in het onderzoeksgebied voort. De algemeen in ons land voorkomende Lantaarntje en Gewone oeverlibel komen verspreid in het onderzoeksgebied voor. Vrijwel alle libellen treffen we in de oeverzones van open wateren aan. Daarnaast zien we libellen vaak jagend boven kruidenrijke vegetaties ver van het open water.

De meest bijzondere soort is de **Vroege glazenmaker**, die tweemaal, waarschijnlijk als zwerver, is waargenomen. De soort komt vooral voor in laagveenmoerassen met een goede waterkwaliteit en is in ons land weinig algemeen. De soort kent in Europa een continentale verspreiding en wordt de laatste jaren steeds meer waargenomen. In de Waarderpolder is de soort aangetroffen in het uiteinde van een doodlopende sloot daar waar een slootgedeelte is gescheiden van de rest van het open water door een lisdoddevegetatie. Ook in de Veerpolder bleek in een dergelijke situatie een minder algemene libellensoort voor te komen, nl de Kleine roodoogjuffer. Deze soort is overigens sterk in opmars in ons land. In de Veerpolder is de Kleine roodoogjuffer op 5 locaties in en nabij de Oeverlanden aan de Liede met in totaal 25 exemplaren aangetroffen. Hier vindt ook voortplanting plaats.

In de Veerpolder zijn twee locaties waar een gevarieerde libellenfauna voorkomt. Op Kaart 6 staat de verspreiding van een aantal minder algemeen in het onderzoeksgebied voorkomende soorten en locaties met een gevarieerde libellenfauna met o.a. Gewone oeverlibel, Lantaarntje, Variabele waterjuffer, Azuurwaterjuffer.

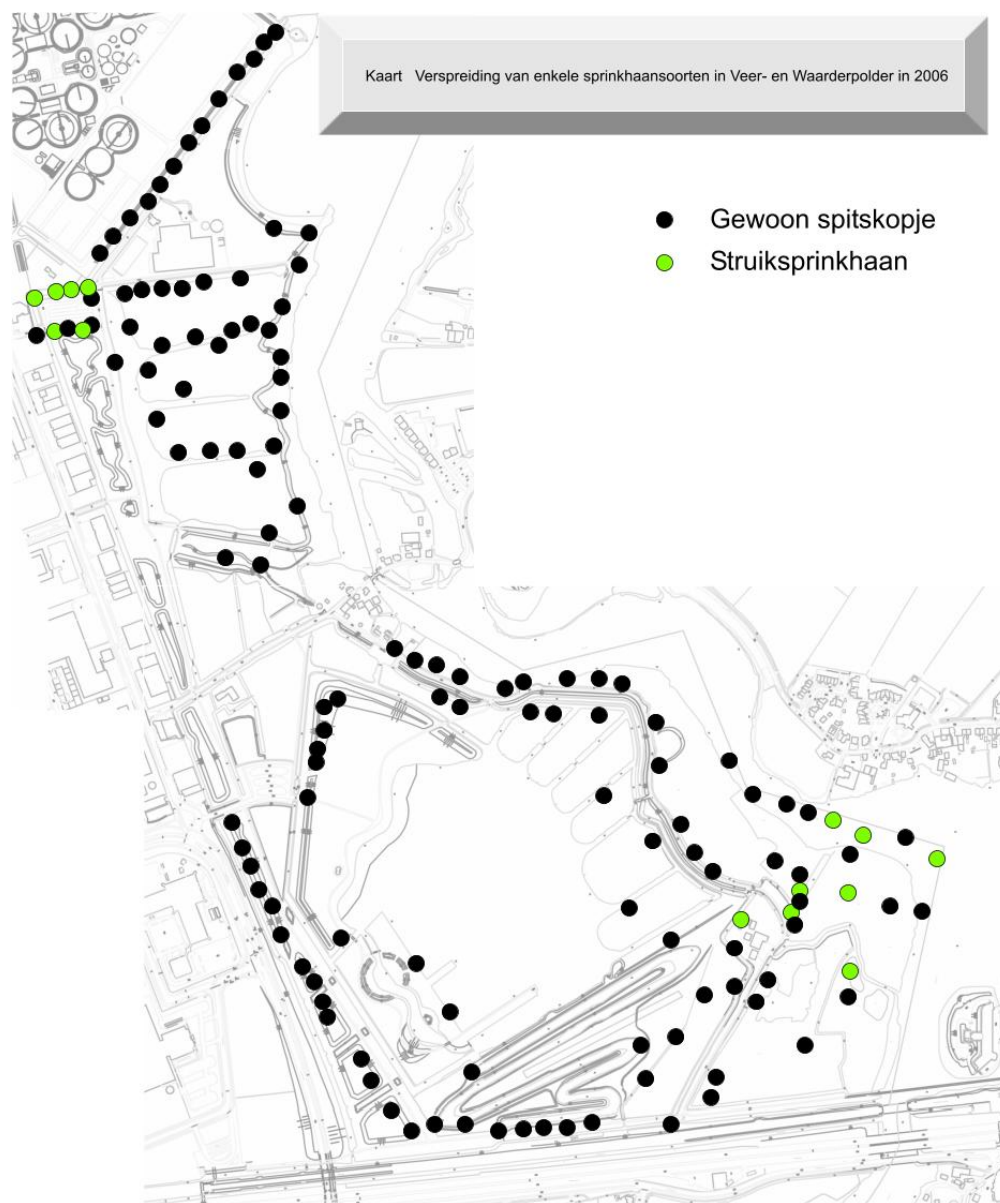
Wat opvalt is de concentratie van libellen in de zuidelijke delen van de Veerpolder. Naast een gevarieerde oeverbegroeiing speelt de goede waterkwaliteit van de betreffende wateren (zeer helder water!) ongetwijfeld een belangrijke rol. Voorts is het geconcentreerde voorkomen van de Grote keizerlibel in het westelijk deel van het onderzoeksgebied opvallend. Géén der waargenomen soorten heeft een specifieke beschermde status.



Kaart 6 Libellen in het onderzoeksgebied in 2006.

sprinkhanen

De maand augustus, dé maand bij uitstek voor sprinkhanenonderzoek in ons land, was in 2006 qua weersomstandigheden bijzonder slecht: de natste maand augustus ooit! Gezien de aard van de natuurlijke milieus en de ligging van het onderzoeksgebied in ons land geven de waarnemingen van sprinkhanen desondanks een redelijk betrouwbaar beeld van de aanwezige sprinkhanenfauna. Zeer algemeen in rietkragen en rietruigtes is het Gewoon spitskopje, in drogere ruigtes geldt dit voor de Grote groene sabelsprinkhaan. Lokaal in open bos treffen we de Struiksprinkhaan aan (populatie in bosje bij parkeerplaats manege in Waarderpolder; een tweede populatie in bosje rond parkeerplaats bij begraasd gebied langs de Liede). Kaart 7 toont de verspreiding van het Gewoon spitskopje en de Struiksprinkhaan. Waarschijnlijk komen vrij algemeen Bruine sprinkhaan en Kustsprinkhaan in kruidenrijk grasland. De lastig te inventariseren Boomsprinkhaan is in bosrijke delen van het onderzoeksgebied te verwachten. Alle waargenomen soorten zijn algemeen in ons land en niet beschermd.

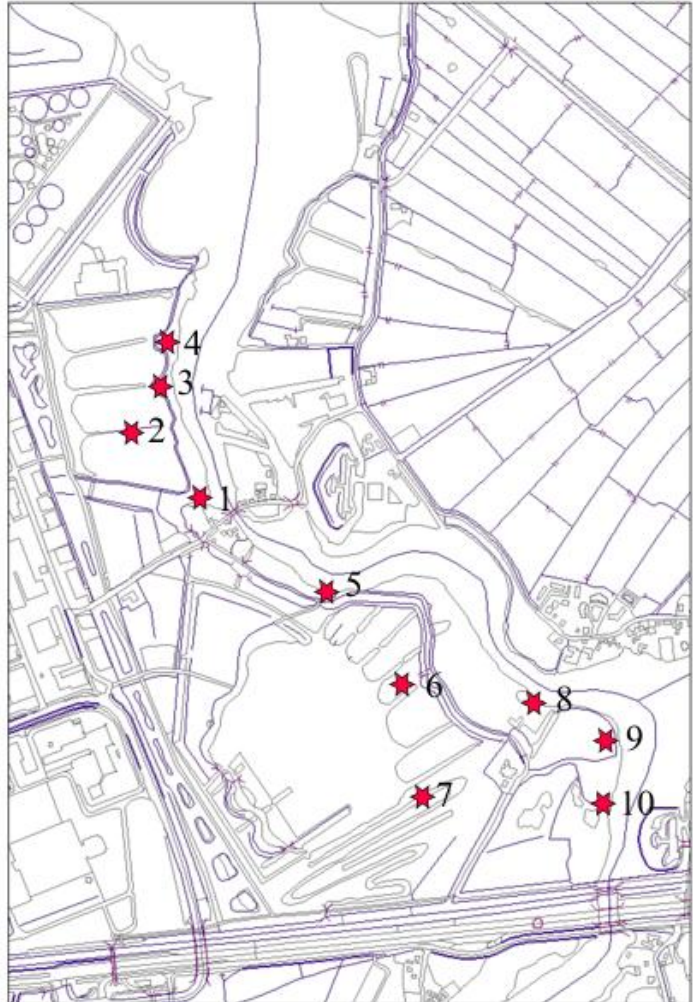


Kaart 7 Verspreiding van twee sprinkhaansoorten in 2006

kleine landzoogdieren en vleermuizen

Overzicht van de locaties waar kleine landzoogdieren zijn gevangen (zie Kaart 8):

1. rietkraag met veel kruiden;
2. drogere rietkraag met veel kruiden;
3. nat rietveld met vrijwel geen kruiden;
4. nat rietveld met vrijwel geen kruiden;
5. smalle rietkraag met veel kruiden;
6. rand van weiland met ijle begroeiing;
7. rietkraag in weiland;
8. oever met lisdodde, riet, dotter etc;
9. oever met riet en overheersend Grote berenklauw;
10. rietkraag met weinig kruiden.



Kaart 8 Onderzoeklocaties kleine landzoogdieren

Op iedere locatie werden redelijke aantallen muizen, woelmuizen en spitsmuizen gevangen:

locatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bosmuis									1	1
Dwergmuis	3	1	2	1			3			
Veldmuis	2	3	3	4	6	4	1	2	1	2
Huisspitsmuis		1			3	1		3	3	2
Gewone Bosspitsmuis	1		1			1	1	3	1	

Bosmuis *Apodemus sylvaticus*

De bosmuis werd alleen gevangen op de relatief droge en schaduwrijke oevers op locaties 9 en 10. Aangenomen mag worden dat deze soort op de drogere delen van het gebied met struiken en bomen algemeen voorkomt.

De bosmuis is in Nederland een zeer algemene soort van wat drogere en schaduwrijke biotopen.

Dwergmuis *Micromys minutus*

Op 50 procent van de locaties werd deze vrij schaarse soort aangetroffen. Dwergmuizen komen voor in hogere begroeiing, zoals in riet- en graanvelden, waar zij de meeste tijd boven de grond, in de vegetatie leven. In dit gebied profiteren ze van het terughoudende maaibeheer waardoor er voldoende hoogopgaande begroeiing is in de vorm van overjarig riet en ruigtekruiden. Er is een opvallende concentratie van de soort in het Vuilrak.

Veldmuis *Microtus arvalis*

De veldmuis werd op alle locaties gevangen en zal de meest algemene soort in het gebied zijn. Niet alleen in de oevers, ook in de weide en open velden is deze soort algemeen. Het veelvuldig voorkomen van veldmuizen in de vochtige delen van het gebied wijst erop dat de streng beschermde noordse woelmuis, die niet is aangetroffen, ontbreekt (de soorten zijn elkaars concurrent in vochtige habitattypen).

Huisspitsmuis *Crocidura rusula*

Enkele decennia geleden ontbrak deze soort in de Noord-Hollandse polders, maar nu is hij overal algemeen, zo ook rond De Liede. Huisspitsmuizen werden op 6 van de 10 locaties aangetroffen. Ook op enkele plaatsten buiten de vallenrijen verraadden de dieren hun aanwezigheid met hun hoog geschetter.

Gewone Bosspitsmuis *Sorex araneus*

Ook de gewone bosspitsmuis is algemeen in het gebied. Op 6 van de 10 locaties werd deze soort gevangen.

Overige waarnemingen

Muskusrat ter hoogte van locatie 5.

Meerdere ijsvogels rond locatie 7. Lijkt een goede plaats voor een ijsvogelwand!? Nb langs de Veerweg is recent een dode Bruine rat aangetroffen (meded. Jaco Diemeer).

Conclusies

Kleine zoogdieren zijn algemeen in het gehele onderzoeksgebied. Streng beschermde soorten als de Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis werden niet aangetroffen. Wat betreft de noordse woelmuis wijst dit erop dat de soort (nog?) niet aanwezig is in het gebied. De Waterspitsmuis is een soort die in lage dichtheden voorkomt en moeilijk is te vangen. Gezien de aard van de biotopen in het gebied is het mogelijk dat de Waterspitsmuis wel degelijk in het gebied aanwezig is.

Het afwisselende karakter van het terrein en het terughoudende beheer - weinig maaien - dragen bij aan een grote dichtheid en verscheidenheid van kleine zoogdieren. Met name de Dwergmuis profiteert van de aanwezigheid van ongemaaide rietkragen.

veermuizen

Op Kaart 9 staan de locaties waar het vleermuis- én amfibieënonderzoek is uitgevoerd.

Voor een uitgebreid verslag van de resultaten van het vleermuisonderzoek zie Bijlage 2.

Op kaart 10 staan de waarnemingen van 4 avonden cumulatief weergegeven.



Kaart 9 Meetpunten vleermuis- (én amfibieën-)onderzoek



Kaart 10 Verspreiding vleermuizen

-  Watervleermuis
-  (Ruige) Dwergvleermuis
-  Laatvlieger
-  Rosse vleermuis

waarnemingen cumulatief over de 4 waarnemingsavonden

De waargenomen soorten zijn Laatvlieger, Dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis. Meest algemeen zijn Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis. Vrijwel alle soorten kunnen we jagend langs de oeverzones van grotere wateren zoals de Binnensluis aantreffen. In deze zones is naar mag worden aangenomen de dichtheid aan vliegende insecten zoals muggen en nachtvinders het hoogst. Alle vleermuizen zijn Europees beschermd volgens de Habitatrichtlijn.

De natuurkaarten en aanbevelingen

Op de hiernavolgende natuurkaarten staat een overall-beeld van de natuur van beide poldergebieden. Zij geven in combinatie met de overige resultaten van het natuuronderzoek, zoals weergegeven in de voorgaande paragrafen, een goed beeld van de natuur. Hieronder wordt de verkorte versie van de legenda als eerste weergegeven. Daarna volgen de natuurkaarten. Aan het eind van deze paragraaf staat in een tabel een uitgewerkte legenda met informatie over de belangrijkste natuurwaarden, het huidige en het voorgestelde beheer én de natuurpotenties per legenda-eenheid.

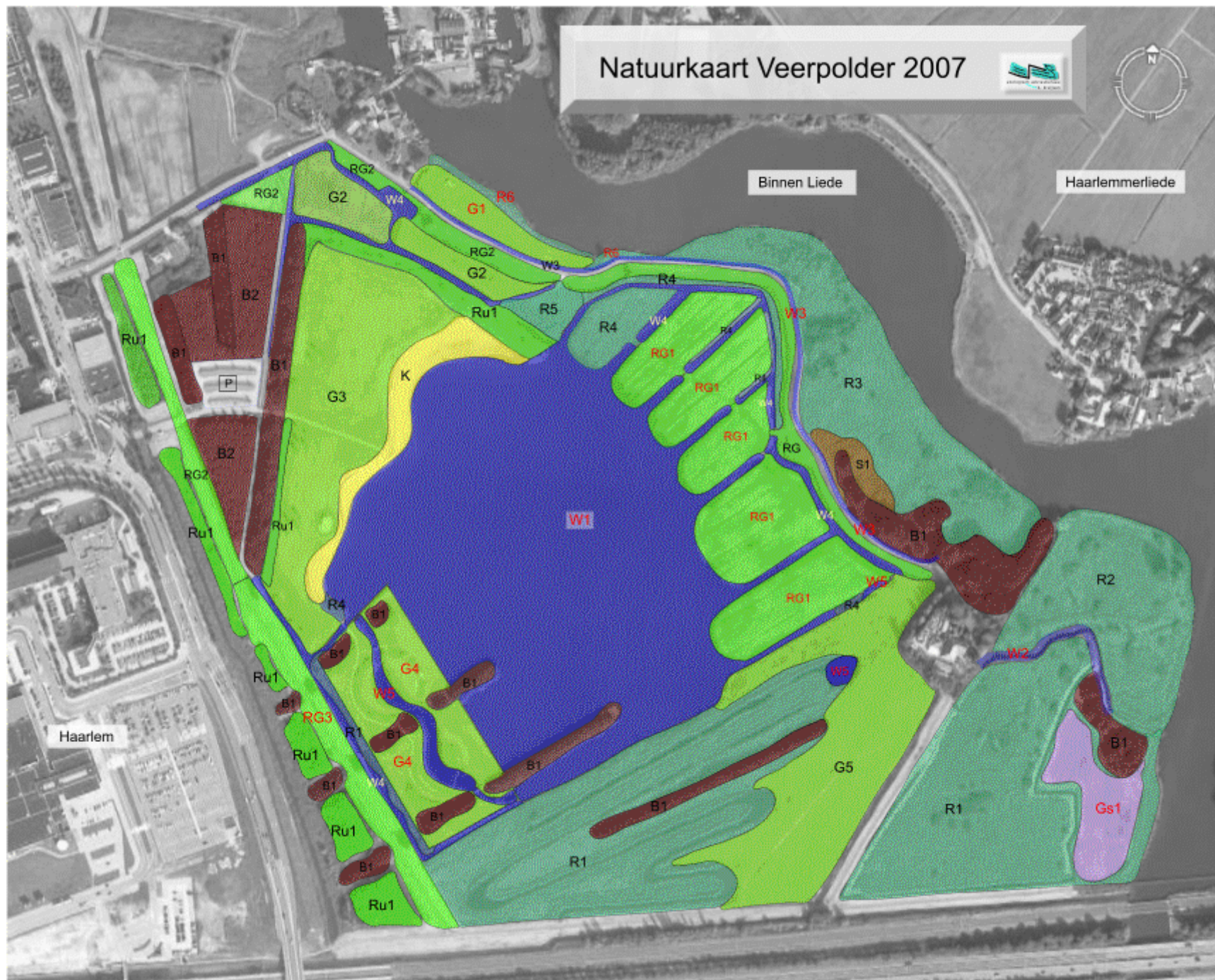
De deelgebieden met de belangrijkste natuurwaarden of potenties daartoe staan in rood aangegeven. Het is aan te bevelen het beheer van deze deelgebieden (m.u.v. de betreffende gebieden onder beheer bij Landschap Noord-Holland) op een andere leest te schoeien, zodat de natuurkwaliteiten verder ontwikkeld kunnen worden. Ook wordt aanbevolen bij aangepast beheer de resultaten ervan te volgen via natuurmonitoring.

Legenda Natuurkaarten Veer- en Waarderpolder

K	strand zonder vegetatie
W1	open water met pleisterende watervogels
W2	helder water met soortenrijke oeverzone
W3	helder water met soortenrijke water- en oevervegetatie
W4	water met gevarieerde ruige oevervegetatie
W5	water met waterplantenvegetatie en minder algemene libellen
R1	soortenarm rietland en open water
R2	voedselrijke natte ruigte
R3	idem + kruidenrijke oevervegetaties
R4	natte ruigte met riet, lisdodde, leverkruid, harig wilgenroosje
R5	natte ruigte met dominantie rietgras
R6	kruidenrijk rietland met dotterbloemen
Ru1	droge, kruidenrijke ruigte
Ru2	droge, kruidenrijke ruigte met berken
Gs1	nat schraalland
Gs2	vochtig, matig voedselrijk hooi-/grasland
G1	soortenrijk, enigszins verruigd hooiland met oa rietorchis
G2	laag, voedselrijk grasland met lokaal waterkruiskruid
G3	laag, matig soortenrijk grasland
G4	laag vochtig grasland, waardevolle oevervegetatie, lokaal rietorchis
G5	laag, voedselrijk grasland met lokaal ruigtevegetaties
G6	verruigd vochtig/nat grasland met pitrus en lokaal echte koekoeksbloem
RG1	kruidenrijk vochtig/nat grasland met pleisterende vogels
RG2	ruig vochtig grasland
RG3	vochtig ruig grasland met riet en lokaal rietorchis
S1	braam- en of vlierstruweel
B1	vochtig loofbos met wilgen en of elzen
B2	droog abelenbos met braamstruweel langs de rand



Natuurkaart Veerpolder 2007



Tabel uitwerking Legenda natuurkaart Veer- en Waarderpolder

in rood vegetatietypen met hoogste natuurwaarden en -potenties

auteur Ben Kruijsen; 20 september 2007

		waardevol leefgebied voor:							doeltype
		flora/vegetatie	broedvogels	pleisterende vogels	landzoogdieren	dagvlinders	libellen	jagende vleermuizen	natuurpotenties
		beheer							
pioniersituaties									
K	strand zonder vegetatie								
open water									
W1	open water met veel pleisterende vogels		X	X				X	handhaven recreatiezonering
W2	helder water met soortenrijke oeverzone met o.a. kamgras, poelruit, watermunt, kleine waterrepe	X					X	X	X ontwikkeling oevervegetatie via adequaat oeverbeheer
W3	helder water met soortenrijke water- en oevervegetatie met zwanenbloem, echte koekoeksbloem, krabbenscheer	X						X	X ontwikkeling oevervegetatie via adequaat oeverbeheer
W4	water met gevarieerde ruige oevervegetatie of rietkraag	X						X	X ontwikkeling oevervegetatie via adequaat oeverbeheer
W5	water met minder algemene libellen (Vroege glazenm., Kl. roodoogjuffer, Watersnuffel, Var.waterjuffer, Gr. keizerlibel)	X					X	X	X ontwikkeling oevervegetatie via adequaat oeverbeheer
ruigtes									
R1	soortenarm rietland en open water		X		X				X kruidenrijke rietvegetaties bij gedifferentieerd rietbeheer
R2	voedselrijke natte ruigte met dominanties van riet, liesgras, grote bereklauw, gele lis; verspr. st. struiken/ bomen	paarden			X			X	
R3	idem met kruidenrijke oevervegetaties langs Binnen Liede	paarden	X		X				X dotterbloemhooiland langs Binnen Liede
R4	natte ruigte met lisdodde, leverkruid, harig wilgenroosje, gele lis e.a.		X		X			X	
R5	natte ruigte met dominantie rietgras (soms ook akkerdistel en gewone bereblauw)		X		X			X	
R6	kruidenrijk rietland met dotterbloemen		X	X	X			X	X dotterbloemhooiland langs Binnen Liede
Ru1	droge, kruidenrijke ruigte					X		X	
Ru2	droge, kruidenrijke ruigte met berken, lokaal dominantie Ridderzuring					X		X	
graslanden									
Gs1	nat schraalland	maaieren	X	X	X		X	X	X soortenrijk, nat schraalland
Gs2	vochtig, matig voedselrijk hooi-/grasland	maaieren en nabeweiding paarden	X		X		X	X	X soortenrijk, vochtig schraalland bij toepassing hooilandbeheer zonder begr
G1	soortenrijk, verruigd vochtig hooiland met rietorchis, echt duizendguldenkr., waterkruiskr., echte koekoeksbl.							X	
G2	laag, voedselrijk grasland met lokaal waterkruiskruid	paarden	X			X	X		X soortenrijk hooiland
G3	laag, matig soortenrijk grasland	frequent maaibeheer							X soortenrijk grasland door extensivering maaibeheer
G4	laag vochtig grasland met o.a. fraai duizendguldenkruid, waardevolle oevervegetatie, lokaal rietorchis	frequent maaibeheer	X			X			X soortenrijk grasland door extensivering maaibeheer langs oevers
G5	laag, voedselrijk grasland met lokaal ruigtevegetaties, o.a. akkerdistels en pitrus	schapen							X soortenrijk grasland door inzet paarden (ipv schapen) in lage dichtheid
G6	laag, voedselrijk verruigd grasland met pitrus en lokaal echte koekoeksbloem	paarden	X		X		X	X	X soortenrijk grasland door hooilandbeheer
RG1	kruidenrijk vochtig/nat grasland met pleisterende vogels	paarden		X	X				X weidevogelrijk grasland bij inzet koeien in lage dichtheid
RG2	ruig vochtig grasland				X				(X) op langere termijn soortenrijk grasland
RG3	vochtig ruig grasland met riet en lokaal bijzondere planten zoals rietorchis	1x laat maaieren	X		X	X	X		X soortenrijk vochtig grasland bij adequaat maaibeheer
struweel									
B3	braam- en of vlierstruweel					X		X	
loofbossen									
B1	vochtig loofbos met wilgen en of elzen	lokaal paarden		X				X	
B2	droog abelenbos met braamstruweel langs de rand		X			X		X	

Conclusies

- a) In beide polders overheersen in het algemeen voedselrijke bodemomstandigheden. Desondanks zijn er op een aantal locaties botanische kwaliteiten gebonden aan minder voedselrijke omstandigheden aanwezig. In de eerste plaats is het venige schraalland in Oeverlanden aan de Liede van bijzondere betekenis en een zeldzaam verschijnsel in de regio Zuid-Kennemerland. Ook het andere terrein gelegen nabij de Binnen Liede, het landje van Visser, is bijzonder en herbergt soortenrijke hooilandplanten. Jammer dat het bij gebrek aan ecologisch beheer begint te veruigen. Beide terrein geven goed de potenties weer van de vochtige en natte zones langs de Binnen Liede. Hier valt nog veel natuur te ontwikkelen, bijv. Dotterbloemhooiland!
- b) In het zuidwestelijke deel van de Veerpolder is de bodem minder kleiig, meer zavelig van karakter. Dit weerspiegelt zich gelijk in de opvallende concentratie aan bijzondere botanische kwaliteiten. Via gericht hooilandbeheer is hier natuurwinst te boeken. Dat geldt ook 2 graslandpercelen centraal gelegen in de Waarderpolder.
- c) Hoewel in beide polders veel openluchtrecreatie plaatsvindt gaat dit kennelijk goed samen met bepaalde natuurkwaliteiten. In de eerste plaats zien we dit op en rond de Veerplas. Dit deelgebied is van veel belang voor pleisterende vogels, die hier in grote getale gedurende het gehele jaar aanwezig zijn. Behoud van de rust op een groot deel van de plas via voortzetting van een goede recreatiezoning is hierbij een belangrijke randvoorwaarde.
- d) Voor broedvogels zijn vooral soorten gebonden aan ruigten en rietlanden in Veer- en Waarderpolder goed vertegenwoordigd. Kleine karekiet en Rietzanger komen algemeen voor. Bijzonder is het broeden van de storingsgevoelige Bruine kiekendief in het rietland van Oeverlanden aan de Liede.
- e) Veer- en Waarderpolder zijn van betekenis voor jagende vleermuizen met name de kruidenrijke rietruigtes en oeverzones langs de Binnen Liede en andere wateren.
- f) Het voorkomen van de in ons land vrij schaarse Dwergmuis in beide polders is opmerkelijk. In het Vuilrak komt een concentratie van de soort voor. Behoud van de huidige structuur van het Vuilrak is daarom aan te bevelen.
- g) Hoewel de Europees beschermde Noordse woelmuis niet is vastgesteld kan niet worden uitgesloten, dat de soort in de toekomst zich in het gebied vestigt indien de rietlanden langs de Binnen Liede via gedifferentieerd maaibeheer hun kruidenrijkdom verder kunnen ontwikkelen. Daarbij dient te worden bedacht dat de Noordse woelmuis op niet al te grote afstand in het recreatiegebied met levenskrachtige populaties is vastgesteld.
- h) Voor amfibieën en reptielen zijn beide onderzoeksgebieden niet van bijzondere betekenis. Mogelijk dat de Rugstreeppad en wellicht ook de Ringslang af en toe als zwerver kan optreden. Bij vergravingen is de Rugstreeppad hier tijdelijk voortplantend te verwachten.
- i) Beide gebieden zijn (nog) niet van bijzondere betekenis voor de standvlinders onder de dagvlinders. Bij ecologisch beheer van kansrijke graslanden kan deze groep een positieve impuls krijgen.
- j) Voorgaande geldt ook de libellenfauna met name indien ook de oeverzones van kansrijke wateren ecologisch worden beheerd. Vooral de Veerpolder kent een aantal deelgebieden van betekenis voor de libellenfauna.
- k) Alle waargenomen sprinkhanen zijn algemeen in ons land. Bijzondere soorten zijn niet direct te verwachten.
- l) In de Veer- en Waarderpolder zijn de volgende via de Flora en faunawet beschermde soorten(groepen) waargenomen: de Zwanebloem in de sloot langs de Veerweg, de Rietorchis op een aantal locaties. Algemene bescherming genieten de broedende vogelsoorten, alle amfibieën en de jagende vleermuizen. De laatstgenoemde zijn ook Europees beschermd via de Habitatrichtlijn.

Beheerssuggesties

Waarderpolder

Direct aan de noordzijde van het Vuilrak grenst een **hooi-/graasland** (legenda-eenheid "Gs2" op de natuurkaart). Het betreffende terreindeel kent een gevarieerde graslandvegetatie gebonden aan vochtige tot natte, matig voedselrijke bodemomstandigheden. De potenties voor een botanisch waardevol schraalland zijn zonder meer aanwezig. Het beheer is op dit moment vrij ongunstig. Midden in de zomer wordt het perceel gemaaid waarna paarden van de noordelijk hiervan gelegen manege het terrein begrazen. Als aangepast beheer wordt voorgesteld jaarlijks eind september een maaibeheer toe te passen. Het maaisel dient te worden verwijderd. Het hooi is geschikt als voer voor de manegepaarden. Begrazing wordt hier dan niet meer toegepast. De overige hooi-/graaslandjes gelegen tussen het betreffende terrein en de manege dragen ook botanische potenties in zich. Als daar ruimte voor is, is een vergelijkbaar beheer als hiervoor genoemd geschikt voor deze landjes. Daarbij is van de drie resterende landjes het zuidelijke hooi-graasland met meest waardevol (legenda-eenheid "G6" op de natuurkaart).

Ter hoogte van het Vuilrak en de hier ten noorden van gelegen hooi-/graaslandjes bevindt zich aan de oostzijde een **brede rietkraag** langs de Liede. De rietkraag kent hier en daar nog een gevarieerde kruidenbegroeiing. In het riet broeden veel rietvogels. Ter versterking van de botanische kwaliteiten mét behoud van de rietvogelbevolking is een gedifferentieerd rietbeheer aan te bevelen. Hierbij wordt gedacht aan de verdeling van de rietkraag noord - zuid in drie zones (noord, midden zuid) waarbij 1x in de drie jaar een bepaalde zone wordt gemaaid en het rietmateriaal wordt afgevoerd. In de loop van de jaren ontstaan zo drie rietzones: zone met nieuw riet na wintermaaibeurt, éénjarig riet en tweejarig riet. Wilgenstruiken en -bomen blijven gehandhaafd.

Het is zinvol een aantal jaren de resultaten van het aangepaste beheer in de Waarderpolder te volgen via natuurmonitoring.

Veerpolder

Veerplas en aangrenzende oevers

Behoud van een goede recreatiezonering is essentieel voor het behoud van de plas als leef- en pleistergebied voor broedvogels en tal van trekkende watervogels en steltlopers. Dat wil zeggen dat de recreatie geconcentreerd blijft aan de westzijde en vooral in de oeverzone plaatsvindt.

De natuurwaarden van **De oostelijke oeverlanden van de Veerplas** zouden kunnen worden verhoogd door de omstandigheden voor broedende weidevogels te verbeteren. Hiertoe wordt voorgesteld in plaats van paardenbegrazing extensieve begrazing door koeien toe te passen. Als koeienras worden Dexters voorgesteld. Dit kleine ras past goed in het landschappelijke beeld van de oeverlanden. Begrazing kan plaatsvinden vanaf half mei tot laat in de herfst tenzij de najaarsomstandigheden te nat worden en ze eerder uit het veld moeten worden gehaald. Eind van de zomer kan worden bezien of zich ondanks de begrazing toch te ruige vegetaties op de percelen ontwikkelen. In dat geval dient er lokaal aanvullend maaibeheer plaats te vinden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van voertuigen met brede banden zodat er zo weinig mogelijk terreinbeschadiging plaatsvindt. In principe dient het maaisel te worden afgevoerd.

In plaats van het storten van maaisel in de oeverzones kan worden overwogen een meer structurele bescherming van de oeverzones te realiseren via de aanleg van een beschoeiingen op de kopse einden met behulp van met wiepen van wilgentwijgen, gestoken tussen kastanjepalen. Zie voor meer informatie over deze manier van oeverbeschoeiing <http://www.bleeslat.nl/wilg4.htm>.

Landje van Visser

Dit in het recente verleden begraasde landje langs de Liede herbergt (nog) een waardevolle kruidenvegetatie met o.a. soorten als de beschermde soort Rietorchis, Echt duizendguldenkruid, Waterkruiskruid e.a. Voor zijn overlijden werd door de heer Visser hier winterbegrazing door een aantal kleine pony's toegepast. Dit heeft geleid tot de hiervoor genoemde belangrijke natuurwaarde. Anno 2006 begint het terrein bij gebrek aan beheer te veruigen. Gezien de hoge natuurpotenties van dit terrein wordt voorgesteld de winterbegrazing door 5 pony's te herintroduceren en de natte delen aanvullend te maaien met een bosmaaier en het maaisel af te voeren. Dit biedt in de natte delen dan weer kansen voor de ontwikkeling van Dotterbloemgrasland.

De **Bermen langs het fietspad** blijken in augustus/begin september te worden gemaaid en geklepeld. Dit heeft negatieve effecten op de plaatselijke kruidenvegetaties. Zo worden in vruchtdragende rietorchissen in een te vroeg stadium afgemaaid en het maaisel laat men liggen. Voorgesteld wordt het maaibeheer uit te stellen tot eind september en het maaisel af te voeren.

In het **Gebied met lage kruidenrijke vegetaties** kan Fraai duizendguldenkruid zich goed handhaven. Een rietorchispopulatie aan de oever van de Veerplas (zie rode ster). Deze laatste bleek begin september grotendeels afgemaaid. Het maaibeheer is vooral gericht op een graslandbeheer ten dienste van de recreant. Een minder intensief maaibeheer met name langs de oeverzones van kleine wateren en de Veerplas.incl. afvoer van het maaisel is aan te bevelen. Dit zal de toch al gevarieerde libellenfauna in de kleine (heldere!) wateren een positieve impuls geven.

Oeverlanden van de Liede I en II is een gebied in beheer bij Landschap NH. Het gebied kent bijzondere natuurwaarden die ronduit zeldzaam zijn in de regio Zuid-Kennemerland. In gebied Liede I zien we langs een sloot planten als Poelruit, Kamgras en Rietorchis, een uiting van een minder voedselrijke en venige bodem. De sloot is helder, herbergt waterplanten en kent een gevarieerde libellenfauna. Liede II wordt gekenmerkt door schraalland, waarbij Veenpluis domineert en het gebied wit kleurt in juli. Daarnaast komen er bijzondere veenplanten voor als Ronde zonnedauw, veenmossen, Cranberry en Zompzegge. Het gebied wordt jaarlijks gemaaid. De Bruine kiekendief broedt in het natuurgebied in het uitgestrekte rietveld. Een bijzonder terrein!

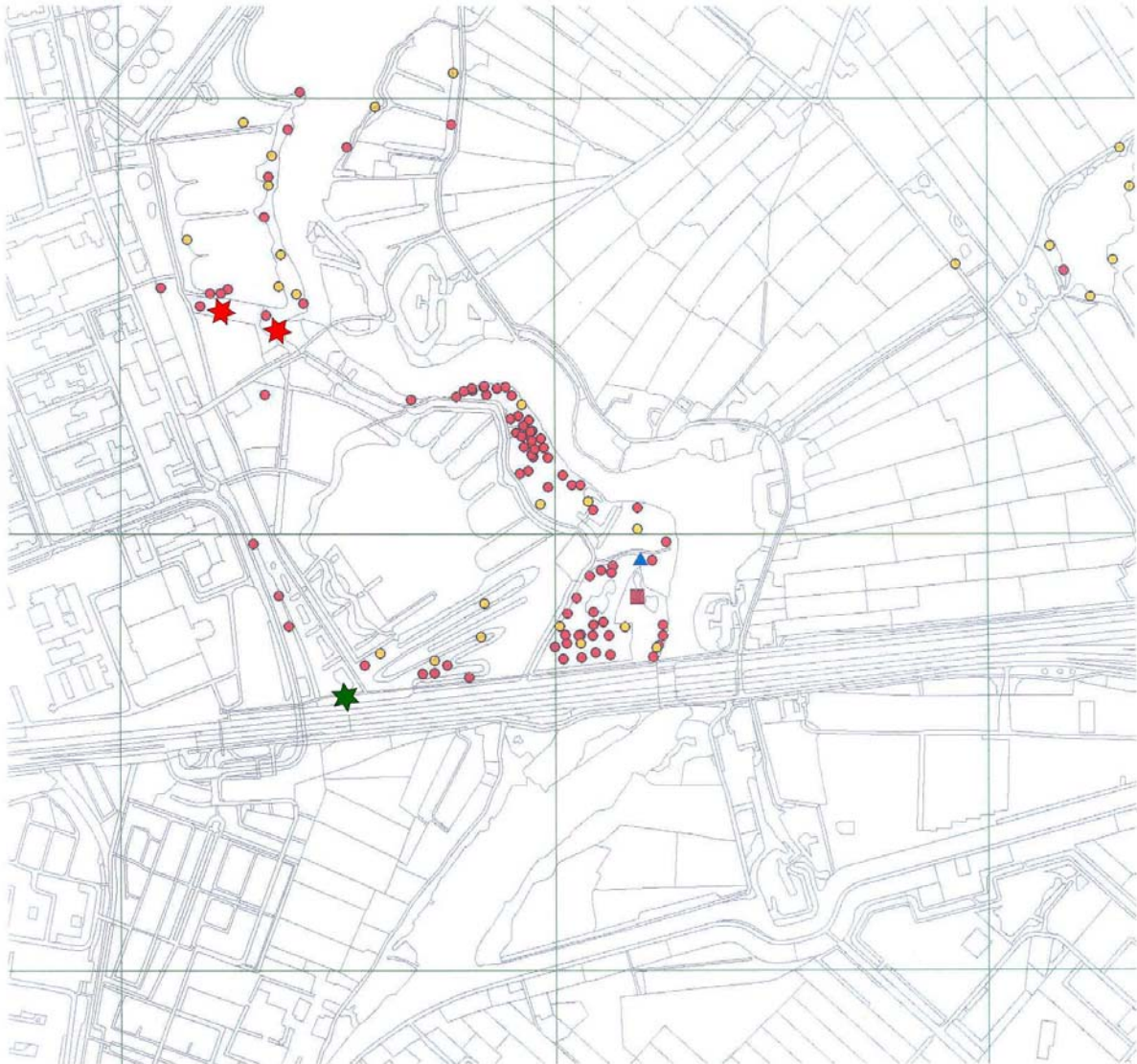
Langs het fietspad van de Veerweg in het noordelijke deel van de polder is **Een sloot met een soortenrijke water- en oevertvegetatie** met soorten als Kikkerbeet, sterrekroos, Watermunt en lokaal zelfs Krabbescheer en in de oever plaatselijk Echte koekoeksbloem. Bij slootschoning dient men kleinschalig te werk te gaan. De oeverzones kunnen in het najaar worden gemaaid en het maaisel afgevoerd.

Het is zinvol een aantal jaren de resultaten van het aangepaste beheer in de Veer- én de Waarderpolder te volgen via natuurmonitoring.

Bijlage 1 Verspreidingskaarten broedvogels

Verspreiding van Rietzanger, Rietgors, Bosrietzanger, Sprinkhaanzanger, Waterral en Bruine kiekendief Bron: PNI,2001)

Provinciale Natuurinventarisatie Noord-Holland broedvogelgegevens 2001



Topografie: Topografische Diens Kadaster

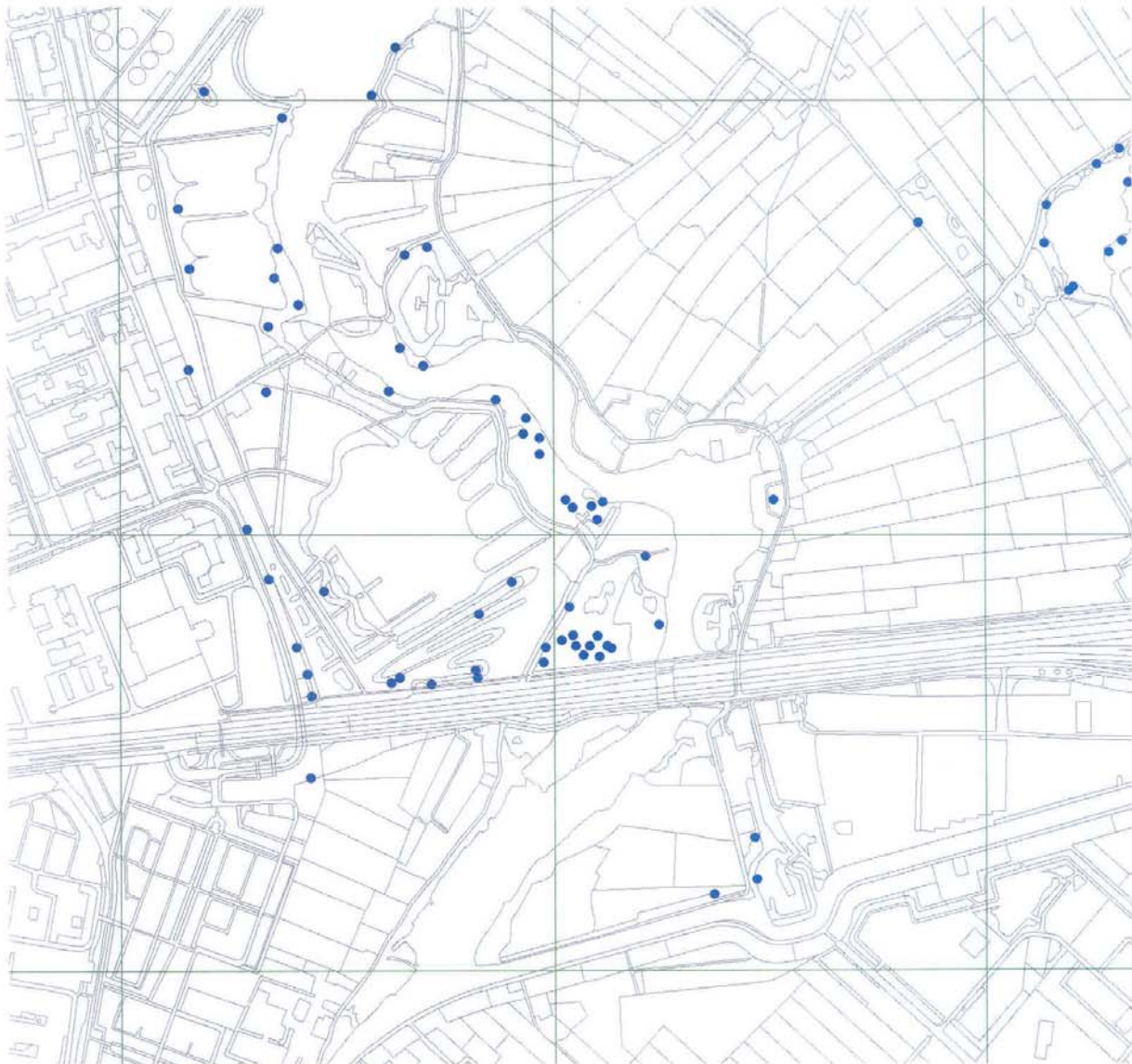
202 RIETZANGER - GROEP

- Bruine Kiekendief
- ▲ Waterral
- Rietzanger
- Rietgors
- ★ Sprinkhaanzanger (in 2006)
- ★ Bosrietzanger (in 2006)

Landschap Noord-Holland
afd. Onderzoek
juni 2006 cjs

Verspreiding van Kleine karekiet (Bron: PNI, 2001)

Provinciale Natuurinventarisatie Noord-Holland broedvogelgegevens 2001



201 ROERDOMP - GROEP

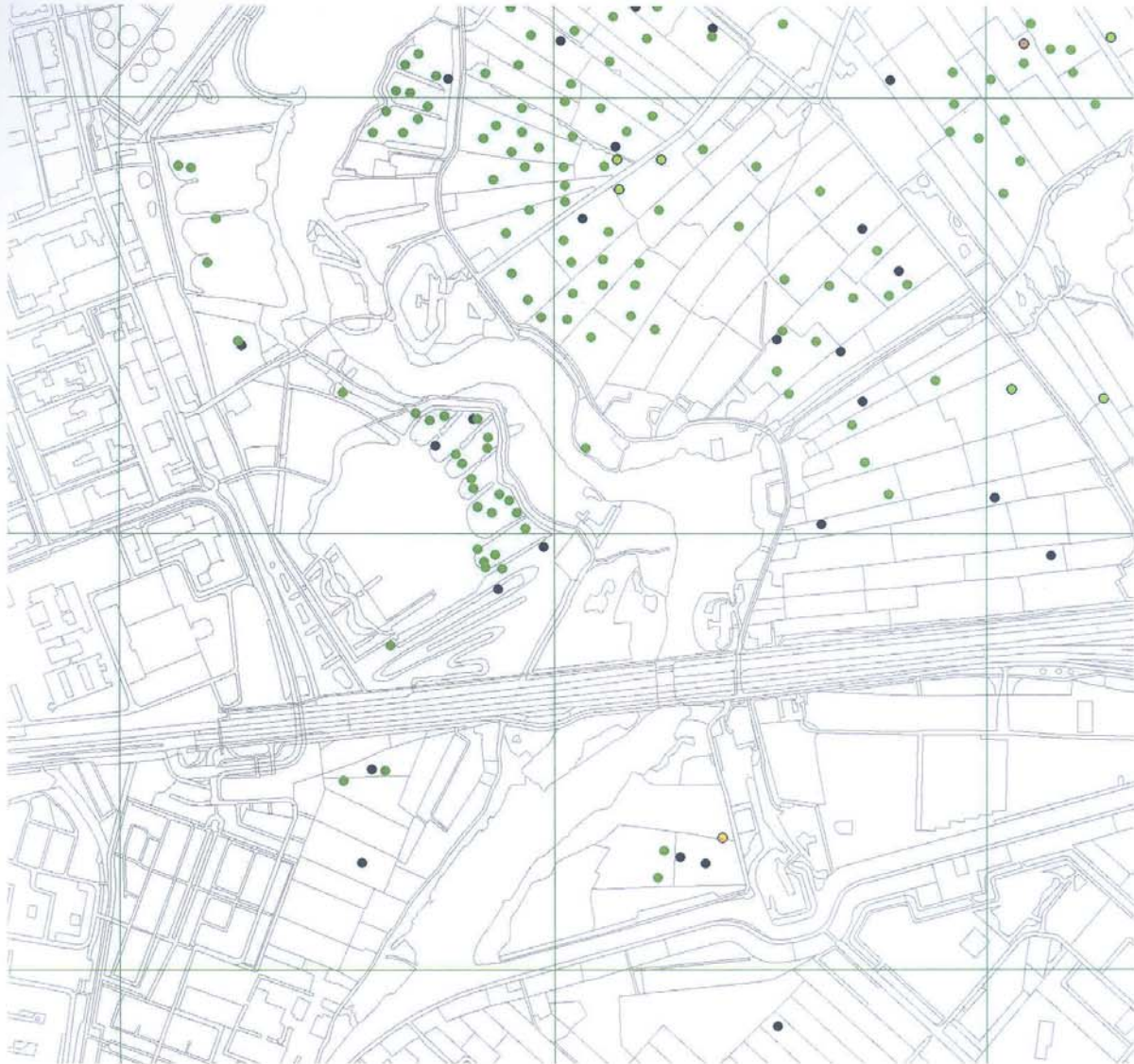
- Purperreiger
- Purperreiger - kolonie
- Lepelaar
- Lepelaar - kolonie
- Roerdomp
- Woudaap
- ▲ Snor
- Kleine Karekiet
- ▲ Grote Karekiet
- Baardman

Topografie: Topografische Diens Kadaster

Landschap Noord-Holland
afd. Onderzoek
juni 2006 cjgs

Verspreiding van Kievit en Scholekster (Bron: PNI, 2001)

Provinciale Natuurinventarisatie Noord-Holland broedvogelgegevens 2001



503 VELDLEEUEWERIK - GROEP

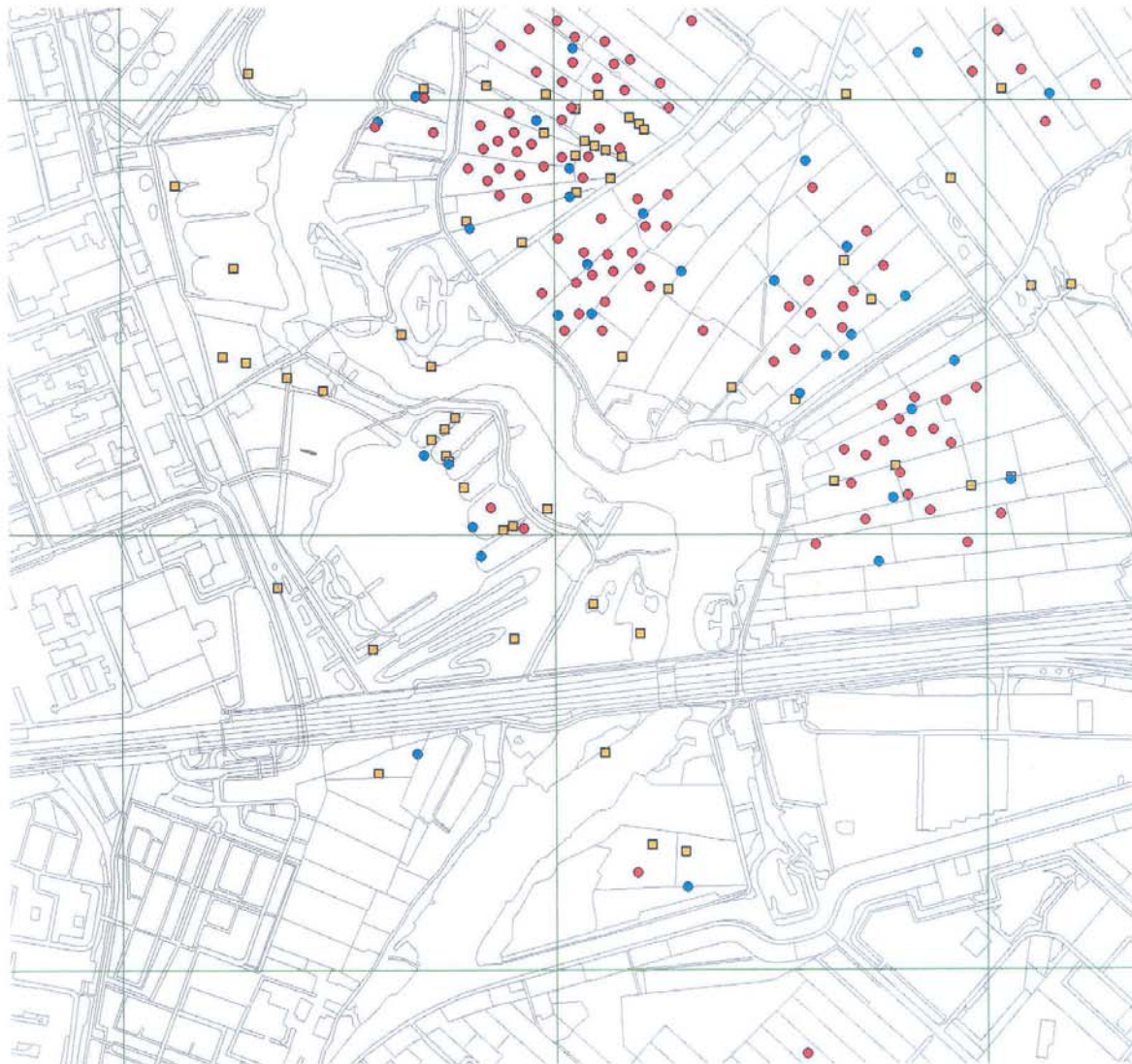
- Kwartel
- ▲ Patrijs
- Scholekster
- Kievit
- Veldleeuwerik
- Graspieper
- Gele Kwikstaart
- ▲ Engelse Kwikstaart
- ▲ Wulp

Topografie: Topografische Diens Kadaster

Landschap Noord-Holland
afd. Onderzoek
juni 2006 cjgs

Verspreiding van Grutto, Tureluur en Krakeend (Bron: PNI, 2001)

Provinciale Natuurinventarisatie Noord-Holland broedvogelgegevens 2001



Topografie: Topografische Diens Kadaster

502 GRUTTO - GROEP

- Grutto
- Tureluur
- Krakeend

Landschap Noord-Holland
afd. Onderzoek
juni 2006 cjs

Bijlage 2 Verslag vleermuisonderzoek

Auteur Jaco Diemeer
Verslag iets ingekort (BK).

1ste bezoek 5 juni. 22.30-0.30. Geheel bewolkt. 14°C. Wind NO3.

Tussen 22.30 en 23 uur meerdere (2-3) Laatvliegers overvliegend/foeragerend over het fietspad parallel aan het spoor. Om 23.03 zeker 2 Laatvliegers foeragerend boven de zuidwestoever van de Binnen Liede, tegenover het fort. Om 23.07 een Gewone dwergvleermuis iets noordelijker. Om 23.16 zeker 2 Laatvliegers boven de westoever van de Binnen Liede, tegenover het dorp Haarlemmerliede. Om 23.33 een mogelijke Laatvlieger (flard) bij Penningsveer. Om 23.42 een Gewone óf Ruige dwergvleermuis (flard) aan de noordoostkant (oever Binnen Liede).

2e bezoek 2 juli. 22.30-0.30. 10% bewolkt. 25°C, afnemend tot ca. 22°C. Windstil.

Om 22.57 veel interferentie door PTT-toren, detector onbruikbaar. Om 23.06 een flard en schim van een Laatvlieger ten noorden van de Veerplas. Rond 23.38 werd op de brug van Penningsveer tweemaal een flard van een vermoedelijke Watervleermuis gehoord. Om 0.21 tenslotte werd een flard van een Gewone óf Ruige dwergvleermuis gehoord, boven het zuidelijke fietspad.

3e bezoek 5 augustus. 22.00-0.00. 95% bewolkt. 19°C. Matige wind (3BF) uit noordelijke richtingen.

De massaal stridulerende Grote groene sabelsprinkhanen zorgden voor een soms oorverdovende ruis op de batdetector, met name tussen 20 en 30 kHz. Het is mogelijk dat hierdoor het minder harde geluid van de kleinere soorten als het ware overstemd is geweest. Opvallend is in ieder geval dat op deze avond geen kleine soorten zijn gehoord. Gelukkig waren de fietspadbermen breed uitgemaaid, anders was het mitrailleurvuur van de sprinkhanen nog heviger geweest. Tevens weer last van interferentie PTT-toren, op verschillende frequenties (25 en 60 kHz). Geen roepende kikkers meer, wel nog af en toe een plons. Om 22.27 een Laatvlieger op grote afstand boven de Binnen Liede, ter hoogte van het Fort aan de Liede. Om 22.41 een flard van een mogelijke Watervleermuis, ver weg, boven de zuidoostelijke Binnen Liede. Om 22.45, iets noordelijker, een hoog overvliegende Rosse vleermuis. Om 22.48 minstens 1 jagende Laatvlieger in deze omgeving. En om 23.16 een Rosse vleermuis boven de noordwestkant van het gebied.

4e bezoek 21 september. 20.00-22.00. Onbewolkt. 20°C (warme nazomer, temperaturen tot bijna 30° overdag!). Matige (3BF) zuidoostenwind. Zeer veel muggen.

Nog talrijke stridulerende sabelsprinkhanen (waardoor plaatselijk veel interferentie/ruis op de batdetector), maar geen roepende kikkers meer. De eerste Smienten weer horen roepen. Om 20.25 een (flard maar vrij zekere) Rosse vleermuis, ten noorden van de Veerplas. Van 20.30 tot 20.40 extra aandacht voor het Vuilrak; echter geen waarnemingen. Om 20.40 een flard van een Gewone óf Ruige dwergvleermuis, ten westen van het Vuilrak. Om 20.41 een duidelijke Gewone dwergvleermuis jagend, eveneens om 21.05, iets noordelijker langs het fietspad. In de sloot langs het fietspad trouwens ca. 100 rustende Kuifeenden! Tussen 20.45 en 20.50 tweemaal een flard van een Gewone óf Ruige dwergvleermuis, ten westen van manege Schoteroord. Vanaf 20.52 ongeveer 2-5 Gewone dwergvleermuizen jagend langs het fietspad aan de noordwestkant van het gebied. Omstreeks 21.15 tweemaal een Laatvlieger ten zuiden van Penningsveer, en om 21.17 ongeveer 2-5 Gewone dwergvleermuizen aldaar. Tussen 21.27 en 21.40 diverse Gewone dwergvleermuizen (al dan niet foeragerend) langs de Veerweg tussen de Binnen Liede en de Veerplas. En van 21.47 tot 21.52 eveneens Gewone dwergvleermuizen langs het fietspad aan de zuidkant.

Ecologische achtergrond:

De (Gewone) dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*, = piepend klein dier) is de talrijkste soort vleermuis van Nederland. Ook in Noord-Holland is het een van de algemeenste soorten. Ze zijn ongeveer 4 cm lang en wegen ongeveer 6 gram. Het zijn typische bewoners van gebouwen, vooral woonhuizen. Het zijn overwegend standvleermuizen, dus ze trekken in het najaar niet of nauwelijks weg. 's Winters scholen ze vaak samen in kerkzolders en -torens. Ofschoon ze doorgaans een winterslaap houden, gaan ze soms op zachte winteravonden foerageren. Dwergvleermuizen vliegen vroeg uit, meestal een kwartier na zonsondergang. Ze foerageren niet alleen op vaste foerageerplaatsen, maar ook op de vliegroutes ernaartoe. Daarom zijn lijnvormige landschapselementen een belangrijke biotoop, aangezien kleine insecten langs opgaande begroeiing veel hogere dichtheden bereiken dan boven open land.

De Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*, = 's avonds laat in huis) dankt zijn naam aan het late tijdstip van uitvliegen, ten opzichte van de Rosse vleermuis. Het is een algemene soort in Nederland. Ook in Noord-Holland komen ze vrijwel overal voor. Ze zijn ongeveer 7 cm lang en wegen ongeveer 25 gram, en zijn dus veel groter en forser dan de Dwergvleermuizen; het formaat is vergelijkbaar met een Spreeuw. Evenals de Dwergvleermuis is de Laatvlieger vooral een soort van gebouwen, zowel 's zomers als 's winters. Laatvliegers trekken vrijwel niet. Ze staan wat betreft hun prooi bekend als keverspecialisten. Laatvliegers zijn minder afhankelijk van landschappelijke structuren dan Dwergvleermuizen, maar vaak volgen ze wel bomenrijen, vaarten en dijken.

De Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*, = vleugel bij nacht) werd vroeger Vroegvlieger genoemd, omdat ze kort na zonsondergang uitvliegen. Dan zijn ze soms samen met Gierzwaluwen te zien. Het is in Nederland een vrij zeldzame soort, maar in Noord-Holland plaatselijk algemeen in Noord- en Zuid-Kennemerland en in 't Gooi. Ze zijn ongeveer 7 cm lang en wegen ongeveer 30 gram, dus vergelijkbaar met de Laatvlieger. Maar in de vlucht zijn de langere en smallere vleugels te zien, vooral in het najaar wanneer ze ook wel overdag vliegen. In tegenstelling tot Dwergvleermuizen en Laatvliegers bewonen ze 's zomers vrijwel uitsluitend holle bomen. Ook overwinteren ze meestal in holle bomen. Sommige populaties, zoals die uit Noordoost-Europa, trekken 's winters weg naar het zuiden.

Wettelijke status:

Alle in Nederland voorkomen de vleermuizen zijn volgens de wet beschermd. Bovendien genieten ze bescherming van de Europese Habitatrichtlijn. De Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger zijn in Nederland waarschijnlijk niet in hun bestaan bedreigd, maar de Rosse vleermuis wel.

Literatuur

Dijkstra, K.B., V. Kalkman, R. Ketelaar en M. van der Weide, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). NVL. KNNV Uitgeverij.

Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.

Kruijsen, B.W.J.M., 2006. Tussenrapportage natuur Veer- en Waarderpolder. Rapport Ecologisch Adviesbureau B. Kruijsen, Santpoort-Noord.

Meijden, van der R., 2005. Heukels' Flora van Nederland. 23^e druk. Wolters-Noordhoff.

Nöllert, A & C., 2001. Amfibieëngids van Europa. Trion uitgeverij.

PNI, 2001. Provinciale Natuur Informatie. Flora, broedvogels en zoogdieren. Landschap NH, Castricum.

Topografische Dienst, 1992. Grote Historische Provincie Atlas 1:25.000. Noord-Holland 1849-1859. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen.

Colofon

Opdrachtgever	Recreatieschap Spaarnwoude p/a Recreatie Noord-Holland NV
Opdrachtnemer	Ecologisch Adviesbureau B.Kruijsen Drs. Ben W.J.M. Kruijsen Kruidbergerweg 49 2071 RB Santpoort-Noord natuuradvies@xs4all.nl www.natuuradvies.nl
Veldwerk, rapportage, fotografie	Ben Kruijsen
Onderzoek vleermuizen	Jaco Diemeer, Diemeer Natuurbeheer en Onderzoek
Onderzoek kleine landzoogdieren	Mark Kuiper, Natuurbeleven
Publicatiedatum	december 2007